

Osallistumisen seuranta ja arviointi kaavoituksessa Case Tampere

Tampereen kaupunki
Outi Teittinen ja Henna Blåfield

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO 3

TAUSTAA 3

ARVIOINNIN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET 3

OSALLISTUMISEN SEURANTA- JA ARVIOINTIVÄLINEET 5

2. TAMPEREEN ARVIOINNIN TOTEUTUS 6

ARVIOINNIN TARKOITUS 6

KRITEERIT JA MENETELMÄT 6

KOLME TAPAUSTUTKIMUSTA 8

SUUNNITTELIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ OSALLISTUMISEN KEHITTÄMISESTÄ 18

LUOTTAMUSHENKILÖIDEN NÄKEMYKSIÄ OSALLISTUMISESTA 25

3. YHTEENVETO 28

KAAVOITUSPROSESSI 28

OSALLISTUMINEN 29

VUOROVAIKUTUS 30

VAIKUTTAVUUS 31

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET 33

LIITTEET

Liite 1. Arvioinnin välineet

Liite 2. Osallisten kyselylomake

Liite 3. Suunnittelijoiden kyselylomake

Liite 4. Luottamushenkilöiden haastattelulomake

1. JOHDANTO

Taustaa

Ympäristöministeriön osallistumisen seuranta- ja arviointi –hanke (OSSE) on ollut käynnissä vuoden 2000 syksystä lähtien. Hankkeessa on kehitetty seurannan ja arvioinnin viitekehys, jonka avulla voidaan seurata ja arvioida kansalaisten osallistumismahdollisuuksien sekä kaavoitustoimijoiden vuorovaikutuksen kehittymistä kaavoituksessa. (Roininen et al, 2003). Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa painopiste oli seuranta- ja arviointimenetelmien kehittämisessä. Hankkeen toisessa (2004-2005) vaiheessa testattiin kehitettyjä menetelmiä ja mukaan tulivat Pirkanmaan liitto ja Tampereen kaupunki.

Tampereen osuudessa on käytetty apuna raporttia Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa. Seurannan ja arvioinnin viitekehys ja menetelmät (Roininen, J., Horelli, L. ja Wallin, S. 2003. Suomen ympäristö 664. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto. Helsinki).

Arvioinnin viitekehys ja keskeiset käsitteet

Osallistumisen seuranta- ja arviointia suunniteltaessa tulee määritellä arvioinnin tavoite, kohde ja välineet. Tavoite ja kohde määrittyvät arvioijan omista lähtökohdista ja tietotarpeista. (Roininen et al. 2003, 10). Ympäristöministeriön kohdalla tavoitteena oli saada seurantatietoa maankäyttö- ja rakennuslain osallistumista sekä vuorovaikutusta koskevien tavoitteiden toteutumisesta ja toisaalta uusien osallistumisvälineiden toimivuudesta. Arvioinnin toteutuksessa käytetään erilaisia välineitä. Näitä ovat: kriteerit, arviointikysymykset, indikaattorit, erilaiset tiedonkeruumenetelmät, teoreettiset käsitteet sekä käsitteistä johdetut tulkintakehikot. Välineet on arvioinnin toteutuksessa linkitettävä toisiinsa siten, että kullekin kriteerille on omat indikaattorit, toimivat tiedonkeruumenetelmät, sekä käsitteet ja käsitteiden tulkintakehikot. (Roininen et al. 2003, 11).

Seurannassa ja arvioinnissa jäsenetään osallistumista kaavoitusprosessin eri vaiheiden mukaan. Kaavan eri suunnitteluvaiheisiin liittyvät maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset vuorovaikutusmenettelyt on kuvattu ohessa. (Roininen et al. 2003, 13). Vertaamalla kaavoitusprosessin kulkua eri toimijoiden kokemuksiin osallistumisesta ja sen toimivuudesta voidaan arvioida kaavoitusprosessin onnistuneisuutta.

ALOITUSVAIHE

- Määritellään suunnittelutarve.
- Päätetään kaavan laatimisesta kunnan kaavoitusohjelmassa tai tapauskohtaisesti.
- Ohjelmoidaan suunnittelu, määritellään alustavat tavoitteet, arvioidaan selvitystarve ja vaikutusarviointien laajuus.

Ilmoitetaan kaavoituksen vireilletulosta ja tiedotetaan OAS:sta (MRL 63 §)

Käydään viranomaisneuvottelu (tarvittaessa) (MRL 66 §)

TAVOITEVAIHE

- Tarkennetaan kaavaa koskevia tavoitteita mm. osallisilta saadun palautteen perusteella.
- Täydennetään perusselvityksiä.

VALMISTELUVAIHE

- Suunnitellaan kaavaratkaisun periaatteet.
- Muodostetaan vaihtoehtoja tarpeen mukaan.
- Selvitetään kaavaratkaisun ja sen mahdollisten vaihtoehtojen vaikutukset.
- Valitaan kaavaratkaisu vaikutusten arvioinnin ja vaihtoehtojen vertailun perusteella.
- Laaditaan kaavaluonnos valitun kaavaratkaisun pohjalta.

Järjestetään vuorovaikutus osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti. Osallisille ja kunnan jäsenille varataan tilaisuus tutustua kaavan valmisteluaineistoon ja esittää siitä mielipiteensä (MRA 30 §).

EHDOTUSVAIHE

- Käsitellään kaava-aineistosta saatu palaute.
- Laaditaan kaavaehdotus.
- Arvioidaan kaavaehdotuksen vaikutuksia.

Asetetaan kaavaehdotus julkisesti nähtäville ja pyydetään siitä lausunnot (MRL 65 §)

HYVÄKSYMISVAIHE

- Käsitellään muistutukset ja lausunnot.
- Tarkistetaan kaavaehdotusta tarvittaessa.

Käydään viranomaisneuvottelu (tarvittaessa) (MRL 66 §)

Kunta- tai maakunnan liitto päättää kaavan hyväksymisestä (Muutoksenhaku kuntien kaavoista HAO:en maakuntakaavoista ja kuntien yhteisistä yleiskaavoista ympäristöministeriöön).

VAHVISTUSVAIHE (koskee maakuntakaavaa ja kuntien yhteistä yleiskaavaa)

- Saatetaan kaava ympäristöministeriön vahvistettavaksi.
- Maakuntakaavasta pyydetään ministeriöiden lausunnot ja pyydetään maakunnan liiton vastine lausunnoista.

Ympäristöministeriö päättää kaavan vahvistamisesta ja ratkaisee mahdolliset valitukset. (Muutoksenhaku KHO:en)

SEURANTAVAIHE

- Kaavan toteutumisen ja vaikutusten seuranta.
- Kaavan ajanmukaisuuden arviointi.

Käsitteet

Osallistumisen seurannalla tarkoitetaan hankkeessa systemaattista empiirisen tiedon keräämistä osallistumisen ja vuorovaikutuksen kehittymisestä kaavoituksessa (Roininen et al. 2003, 12). **Arviointilla** puolestaan tarkoitetaan kerätyn seurantatiedon analysointia ja tulkintaa.

Osallistumisella tarkoitetaan eri toimijoiden mukanaoloa kaavan valmistelussa. Toimijoita ovat mm. osalliset, luottamushenkilöt sekä kaavoitusta ohjaavat viranomaiset. Toimijoilla voi olla useita rooleja samanaikaisesti. Esimerkiksi luottamushenkilö voi olla kaavoitettavan alueen asukas. Osallistuminen voi olla monenlaista: tutustumista kaava-aineistoon, mukanaoloa yleisötilaisuudessa tai osallisyryhmässä sekä suullisen tai kirjallisen palautteen antamista. Osallistuminen voi olla myös osallisten omaehtoista toimintaa, kuten mielipiteen tuomista esiin paikallisen lehden yleisönosastossa tai asukasyhdistyksen järjestämä tilaisuus kaavan valmisteluvaiheessa. (Roininen et al. 2003, 17)

Vuorovaikutus sisältää eri toimijoiden välisen informaation vaihdon ja sen työstämisen. Vuorovaikutus tarkoittaa kaavoituksessa sekä asukkaiden ja ympäristön käyttäjien että asiantuntijoiden, viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä. Osallisilla on oikeus ottaa osaa kaavan valmisteluun, arvioida sen vaikutuksia ja lausua kaavasta mielipiteensä. (Roininen et al. 2003, 18)

Kaavoitukseen **vaikuttaminen** on eri toimijoiden vaikuttamista kaavan sisältöön sekä valmistelu-prosessin luonteeseen. Vaikuttaminen tapahtuu eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen kautta ja se on monitahoisen ja -vaiheisen prosessin tulos. Aina ei ole mahdollista sanoa miten eri osapuolten osallistuminen on vaikuttanut kaavan lopputulokseen. (Roininen et al. 2003, 19)

Osallistumisen seuranta- ja arviointivälineet

Ympäristöministeriön osallistumisen seuranta- ja arviointi - hankkeen aikana kehitettiin seuranta- ja arviointikriteerit, -indikaattorit sekä tulkintakehikot kerätyn tiedon analysoimiseksi. Kriteerit muodostavat osallistumisen seurannan ja arvioinnin ytimen. OSSE - hankkeen neljä pääkriteeriä ovat: 1) kaavoitusprosessi-, 2) osallistumis-, 3) vuorovaikutus- ja 4) vaikuttavuuskriteerit, jotka on kuvattu oheisessa kuviossa. Jokaiseen neljään arviointikriteeriin liittyy sekä määrällisiä että laadullisia indikaattoreita. (Roininen et al. 2003, 20).

2. TAMPEREEN ARVIOINNIN TOTEUTUS

Arvioinnin tarkoitus

Vuoden 2002 aikana Tampereen kaupunki selvitti osallistumiskäytäntöjään. Maankäytön suunnittelijoille tehdyn kyselyn mukaan osallistumisen liittyy useita ongelmia. Osallistujat ovat toimijoina hyvin erilaisia, joten heidän tavoitteensa suunnitteluprosessissa ovat varsin ristiriitaisia (vrt. asukkaat/rakennuttajat). Näin ollen osallisten toisistaan poikkeavien toiveiden sovittaminen suunnittelulle asetettuihin muihin tavoitteisiin koetaan vaikeaksi. Myös edustavuus tai pikemminkin sen puute koetaan ongelmana. Vahvojen osallisten näkemykset korostuvat muiden kustannuksella. Osallisten motiivien ymmärtäminen ja sitä kautta mielipiteiden vaikuttavuuden tulkinta on myös monimutkaista. Käytännön työhön liittyviä ongelmia ovat resurssipula, vaikeudet hallita samanaikaisesti useita suunnittelu- ja osallistumisprosesseja sekä sopivien osallistumiskäytäntöjen suunnittelu.

Tampereen osallistumisen seurannan ja arvioinnin tavoite on kaksiosainen. Arvioinnissa halutaan kerätä tapauskohtaisesti tietoa osallistavan ja vuorovaikutteisen suunnittelun nykytilanneesta sekä toisaalta näkemyksiä osallistumiskäytäntöjen kehittämiseksi. Tavoitteena on saada aikaan toimiva ja riittävän yhtenäinen käytäntö osallistumisen seurantaan alkaen yhtenäisistä dokumentointitavoista. Osallistumiselle tarvitaan selkeät pelisäännöt, yhtenäiset mallit sekä jatkuva arviointi. Näiden avulla pystytään resurssit kohdentamaan paremmin kaavan merkittävyyden mukaan sekä parantamaan vuorovaikutuksen ja suunnittelutyön laatua. Arviointi keskittyy osallisten, luottamushenkilöiden ja suunnittelijoiden näkemyksiin. Viranomaiset (kaavoitusta ohjaavat ja valvovat viranomaiset sekä kaupungin muut hallintokunnat) on jätetty arvioinnin ulkopuolelle.

Kriteerit ja menetelmät

Tampereen arviointia varten valittiin tietotarpeisiin perustuen sopivimmat kriteerit ja niitä mittaavat indikaattorit. Valitut seurannan ja arvioinnin kriteerit noudattavat OSSE- hankkeessa tehtyä jakoa ydin- ja alakriteereihin, mutta kaikki hankkeessa kehitetyt arviointikriteerit ja välineet eivät ole Tampereen arvioinnissa mukana. Liitteessä 1 on kuvattu Tampereen arvioinnissa käytetyt kriteerit, indikaattorit ja tiedonkeruumenetelmät suhteessa OSSE- hankkeen kriteereihin ja menetelmiin.

Keskeisimpiä seuranta- ja arviointikriteereitä Tampereen kaupungin arvioinnissa olivat kaavoitusprosessin tietolähteet, osallistumismenetelmien riittävyys ja toimivuus, osallistumisen ajoittuminen, vuorovaikutuksen toimivuus ja riittävyys sekä osallistumisen vaikutus suunnitelmien sisältöön. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin haastatteluja ja lomakekyselyjä. Arviointia varten valittiin kolme kaavoitushanketta. Valittujen kaavoitusprosessien suunnittelijat haastateltiin ja osallisille lähetettiin kysely. Tietoa kerättiin myös kaavoitusprosesseista syntyneistä dokumenteista. Lisäksi

kaikille yleis- ja asemakaavasuunnittelijoille tehtiin kysely ja osa ympäristölautakunnan jäsenistä haastateltiin. Kaikille suunnittelijoille tehdyssä kyselyssä ja luottamushenkilöiden haastatteluissa käsiteltiin osallistumista ja osallistumisen kehittämistä yleisellä tasolla eivätkä kysymykset liittyneet edellä mainittuihin kaavahankkeisiin.

Arvioinnin kohteena oli

1. Osallistumisprosessi ja osallistumisen vaikuttavuus (Miten on toimittu?)
2. Yhteistyö osallisten kanssa ja vuorovaikutuksen toimivuus (Miten toiminta on koettu?)

Kysymykset jaettiin **arviointikysymyksiin ja kehittämiskysymyksiin**. Kolmen kaavoitushankkeen osallisille lähetetty kysely sisälsi pääasiassa arviointikysymyksiä, kaikille suunnittelijoille tehty kysely sekä luottamushenkilöiden haastattelut painottuivat kehittämiskysymyksiin. Oheisesta taulukosta selviää käytetyt kriteerit sekä niihin liittyvät arviointi- ja kehittämiskysymykset.

Pääkriteerit	Alakriteerit	Arviointikysymykset	Kehittämiskysymykset
Kaavoitusprosessi	Kaavoitusprosesseja koskevat tietolähteet	<ul style="list-style-type: none"> • Miten kaavoituksesta tiedotettiin ja oliko se riittävää? • Mihin vaiheisiin osallistujat osallistuivat? • Mihin sisältöihin osallistujat halusivat vaikuttaa? • Millaiset ja miten organisoidut ”panokset” sujuvoittivat hyvää lopputulosta? 	<ul style="list-style-type: none"> • Mitä ja miten pitäisi tiedottaa, jotta se olisi riittävää? • Mihin vaiheisiin osallistujien pitäisi osallistua? • Minkälaisiin sisältöihin osallistujat voisivat vaikuttaa?
	Osallistumisen sisältö		
Osallistuminen	Osallistumisen ajoittuminen		
	Osallistumismotiivit	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia osallistumis- ja ongelmanratkaisukeinoja käytettiin? • Mitkä osallistujaryhmät osallistuivat? • Millä tavoin osallistujat osallistuivat ja oliko osallistuminen riittävää ja toimivaa? 	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia osallistumis- ja ongelmanratkaisukeinoja pitäisi käyttää?
Vuorovaikutus	Osallistumistapojen riittävyys ja toimivuus		
	Vuorovaikutus osapuolten välillä	<ul style="list-style-type: none"> • Oliko eri osapuolten välinen vuorovaikutus riittävää ja toimivaa? 	<ul style="list-style-type: none"> • Miten eri osapuolten välistä vuorovaikutusta voitaisiin tukea?
	Vuorovaikutuksen toimivuus		
Vaikuttavuus	Vuorovaikutuksen syvyys		
	Osallistumisen vaikutus kaavoitusprosesseihin	Miten osallistuminen vaikutti kaavoitusprosessiin, kaavan sisältöön ja mahd. sosiaaliseen pääomaan?	Miten eri osapuolten – osallisten, luottamushenkilöiden ja suunnittelijoiden tyytyväisyyttä voitaisiin lisätä?
	Osallistumisen vaikutus kaavojen sisältöön	Osallistumisen lisäarvo ja tyytyväisyys prosessiin ja tuloksiin?	
	Osallistumisen vaikutus paikalliseen yhteisölliseen kulttuuriin		

Kolme tapaustutkimusta

Arvioinnin kohteeksi valittiin kolme suunnitteluprosessia, jotka olivat merkittävyydeltään ja laajuudeltaan erilaisia. Kaavoitushankkeista kaksi oli asemakaavahankkeita ja yksi osayleiskaavahankke. Lisäksi valinnan perusteena oli riittävä dokumentoinnin taso. Hankkeiden osallistuminen on kuvattu lyhyesti seuraavassa taulukossa.

OSALLISTUMINEN	AK 1	AK 2	OYK
Kirje osallisille, OAS liitteenä	X	-	-
Yleisötilaisuus OAS -vaiheessa	-	X	-
Mielipiteitä OAS:n nähtävilläoloaikana	1 kpl	-	-
Osallisyhmä	-	1	2
Yleisötilaisuus luonnosvaiheessa	-	X	X
Luonnokset postitse osallisille	X	-	-
Mielipiteitä kaavaluonnoksen nähtävilläoloaikana	5 kpl	2 kpl	4 kpl
Yleisötilaisuus ehdotusvaiheessa	-	-	X
Muistutuksia kaavaehdotuksen nähtävilläoloaikana	-	-	13 kpl

Kysely lähetettiin kaikille kolmen kaavoitushankkeen osallisille, joiden yhteystiedot saatiin selville. Osallisiksi katsottiin kaikki tavalla tai toisella kaavoitusprosessiin osallistuneet osalliset riippumatta siitä halusivatko he aktiivisesti vaikuttaa kaavoitukseen vai vain seurata hankkeen etenemistä. Kysymykset painottuivat arviointikysymyksiin mutta mukana oli myös kehittämiskysymyksiä. Osallisilta pyrittiin saamaan tietoa kaavoitushankkeen tiedotuksen riittävydestä, osallistumismenetelmien riittävydestä ja toimivuudesta, vuorovaikutuksen toimivuudesta sekä osallistumisen vaikuttavuudesta. Kysely lähetettiin 88 osalliselle. Kyselyjä palautui 42 kappaletta eli vastausprosentiksi saatiin 47,7%.

Osallisille lähetetyn kyselyn lisäksi kolmen kaavoitushankkeen suunnittelijat haastateltiin. Haastatteluilla täydennettiin osallisten kyselystä saatuja näkemyksiä sekä tietoja kaavoitusprosessin kulusta. Haastattelun pohjana käytettiin osallisille lähetettyä kyselyä.

Kolmen kaavoitushankkeen arviointi osallisten ja suunnittelijoiden näkökulmasta

■ *Osallisten kyselyn vastaajien profiili*

Vastaajista 35,7% oli yli 60 –vuotiaita, 42,9% 46-60 –vuotiaita ja 21,4% 25-45 –vuotiaita. Yksikään kyselyyn vastanneista ei ollut alle 25 –vuotias. Kyselyyn vastanneista oli miehiä 54,8% ja naisia 45,2%.

Lähes puolet eli 47,6% kyselyyn vastaajista oli toimihenkilöitä, eläkeläisten osuus vastaajista oli 38,1%. Vastaajista oli työntekijöitä 7,1% ja yrittäjiä 4,8%. Työelämän ulkopuolella ilmoitti olevansa 2,4% vastaajista. Vastaajien joukossa ei ollut yhtään opiskelijaa.

Valtaosa (90,5%) kyselyyn vastanneista oli osallistunut kaavoitushankkeeseen alueen asukkaana. 23,8% vastaajista edusti yhdistystä tai järjestöä. Useat vastaajat osallistuivat kahdessa roolissa, yhdistysten tai järjestöjen edustajista 80% oli myös kyseisen alueen asukkaita. Alueen maanomistajia oli 7,1% vastaajista ja alueella työssäkäyviä 2,4%. Muussa asemassa tai roolissa (esim. elinkeinoelämän edustajana) ilmoitti osallistuvansa 7,1% vastaajista.

Alueen asukkaana kaavoitushankkeeseen osallistuneista vastaajista lähes puolet (48,6%) asui kerrostalossa. Pari- tai omakotitalossa asui 35,1% ja rivitalossa 16,2% vastaajista. 83,8% vastaajista asui omistusasunnossa. Vuokralla asui 10,8% ja asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa 5,4% vastaajista.

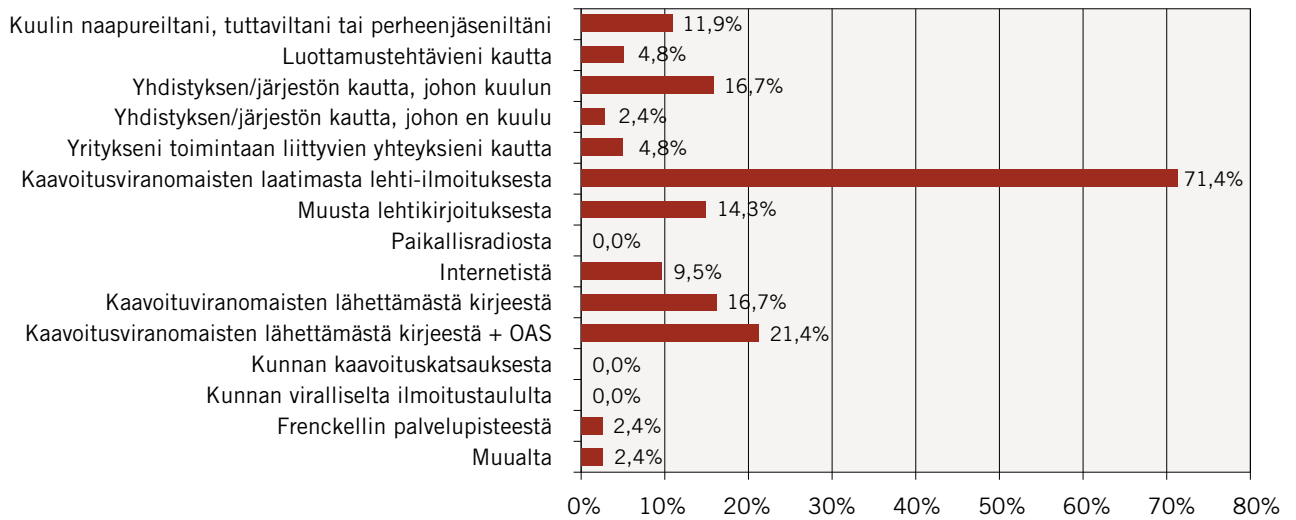
Alueen asukkaana kyselyyn vastanneista 37,8% on asunut alueella yli 20 vuotta. Heistä yli kolmannes on asunut samalla alueella yli 50 vuotta. 27,0% vastaajista oli asunut alueella 10-20 vuotta, 8,1% oli asunut 5-9 vuotta ja 27,0% alle 5 vuotta.

■ *Kaavoitusprosessi*

Kaavoitusprosesseja koskevat tietolähteet

Kyselyyn vastanneista 71,4% sai tiedon mahdollisuudestaan osallistua kaavoitushankkeeseen kaavoitusviranomaisen laatimasta lehti-ilmoituksesta. Kaavoitusviranomaisen kirjeestä tiedon sai 38,1% ja yhdistyksen tai järjestön kautta (johon itse kuuluu) 16,7%. Muusta lehtikirjoittelusta tietoa sai 14,2% ja naapureilta, tuttavilta tai perheenjäseniltä 11,9% vastaajista. Internetistä tietoa osallistumismahdollisuuksista sai 9,5% vastaajista.

Mistä saitte tietoa mahdollisuudestanne osallistua kaavoitushankkeeseen?

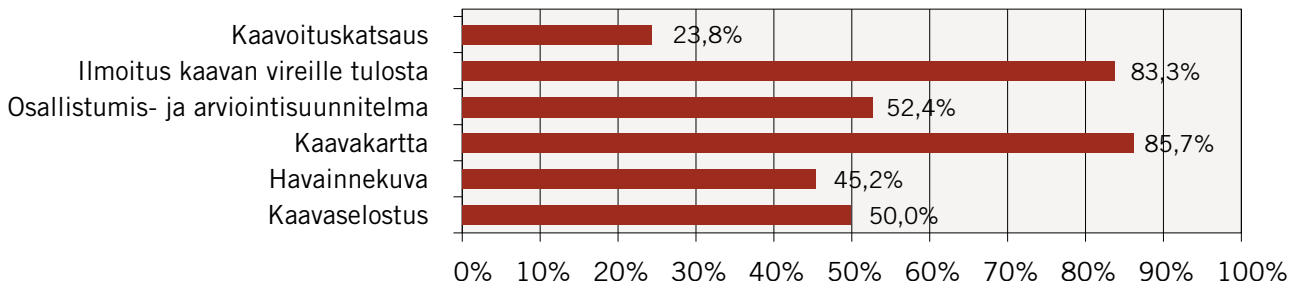
Tietoa mahdollisuudesta osallistua kaavoitushankkeeseen saatiin kaikkien osallistujaryhmien keskuudessa yleisimmin lehti-ilmoituksesta. Osallisyhrymläiset saivat tietoa keskimääräistä useammin yhdistysten tai järjestöjen kautta. Kaikki internetin kautta tietoa saaneet osalliset olivat miehiä, kirje taas tavoitti eläkeläiset muita ryhmiä paremmin.

Mistä saitte tietoa mahdollisuudestanne osallistua kaavoitushankkeeseen?

Tietolähteet	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osal. ryhmä
Kuulin naapureiltani, tuttaviltani tai perheenjäseniltäni	11,9 %	15,8 %	8,7 %	12,5 %	12,5 %
Luottamustehtävieni kautta	4,8 %	0,0 %	8,7 %	0,0 %	6,3 %
Yhdistyksen/järjestön kautta, johon kuulun	16,7 %	5,3 %	26,1 %	25,0 %	31,3 %
Yhdistyksen/järjestön kautta, johon en itse kuulu	2,4 %	5,3 %	0,0 %	6,3 %	0,0 %
Yritykseni toimintaan liittyvien yhteyksieni kautta	4,8 %	0,0 %	8,7 %	0,0 %	12,5 %
Kaavoitusviranomaisten laatimasta lehti-ilmoituksesta	71,4 %	84,2 %	60,9 %	81,3 %	68,8 %
Muusta lehtikirjoituksesta	14,3 %	21,1 %	8,7 %	12,5 %	12,5 %
Paikallisradiosta	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Internetistä	9,5 %	0,0 %	17,4 %	12,5 %	6,3 %
Kaavoitusviranomaisen lähettämästä kirjeestä	16,7 %	15,8 %	17,4 %	31,3 %	18,8 %
Kaavoitusviranomaisen lähettämästä kirjeestä + OAS	21,4 %	10,5 %	30,4 %	25,0 %	18,8 %
Kunnan kaavoituskatsauksesta	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Kunnan viralliselta ilmoitustaululta	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Frenckellin palvelupisteestä	2,4 %	0,0 %	4,3 %	6,3 %	0,0 %
Muualta	2,4 %	5,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Kaavoitushankkeeseen liittyvistä asiakirjoista kaavakartta oli parhaiten tunnettu, kaikista vastaajista 85,7% muisti nähneensä kyseisen asiakirjan. Vastaajista 83,3% muisti nähneensä ilmoituksen kaavan vireille tulosta ja 52,4% osallistumis- ja arviointisuunnitelman. Heikoimmin muistettu asiakirja oli kaavoituskatsaus, sen muisti nähneensä vain 23,8% vastaajista.

Mitä seuraavista kaavoitushankkeeseen liittyvistä asiakirjoista muistatte nähneenne?

Kaikki kysytyt asiakirjat olivat tutumpia osallisryhmän toimintaan osallistuneille kuin kaikille vastaajille keskimäärin. Merkittävimmät erot osallisryhmäläisten ja kaikkien vastaajien välillä oli osallistumis- ja arviointisuunnitelman ja kaavaselostuksen tuttuudessa.

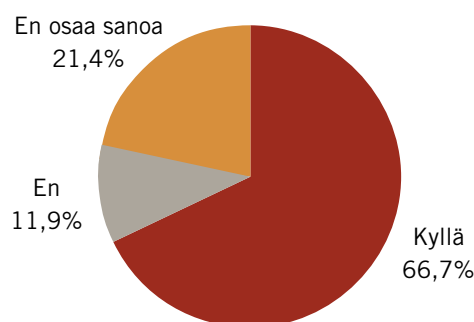
Mitä seuraavista kaavoitushankkeeseen liittyvistä asiakirjoista muistatte nähneenne?

Asiakirjat	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Kaavoituskatsaus	23,8 %	26,3 %	21,7 %	31,3 %	37,5 %
Ilmoitus kaavan vireille tulosta	83,3 %	78,9 %	87,0 %	81,3 %	87,5 %
Osallistumis- ja arviointisuunnitelma	52,4 %	63,2 %	43,5 %	43,8 %	87,5 %
Kaavakartta	85,7 %	94,7 %	78,3 %	87,5 %	93,8 %
Havainnekuva	45,2 %	42,1 %	47,8 %	37,5 %	62,5 %
Kaavaselostus	50,0 %	52,6 %	47,8 %	68,8 %	75,0 %

Kaikista kyselyyn vastanneista 66,7% oli mielestään saanut riittävästi tietoa voidakseen osallistua kaavoitukseen. Vastaajista 11,9% ei mielestään saanut riittävästi tietoa ja 21,4% ei osannut arvioida tiedon riittävyttä.

Lisätietoja kaivattiin lähinnä rakentamisen yksityiskohdista kuten aikataulusta, rakennusten ulkonäöstä ja huoneistojen koosta sekä hallintamuodosta. Osalliset kaipasivat myös tarkempia perusteluja tehdyille ratkaisuille ja kritisoivat sitä, että monet asiat oli jo päätetty ennen vuorovaihtuksen alkamista.

Koitetko saavanne riittävästi tietoa osallistuaksenne kaavoitukseen?

Osallisryhmäläiset olivat tyytyväisempiä saamansa tiedon riittävyyteen kuin vastaajat keskimäärin. Osallistujaryhmistä tyytymättömmiä tiedonsaantiin olivat eläkeläiset ja miehet.

Koitetko saavanne riittävästi tietoa voidaksenne osallistua kaavoitukseen?					
Tiedon riittävyys	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osal. ryhmä
Kyllä	66,7 %	73,7 %	60,9 %	62,5 %	81,3 %
En	11,9 %	5,3 %	17,4 %	18,8 %	12,5 %
En osaa sanoa	21,4 %	21,1 %	21,7 %	18,8 %	6,3 %

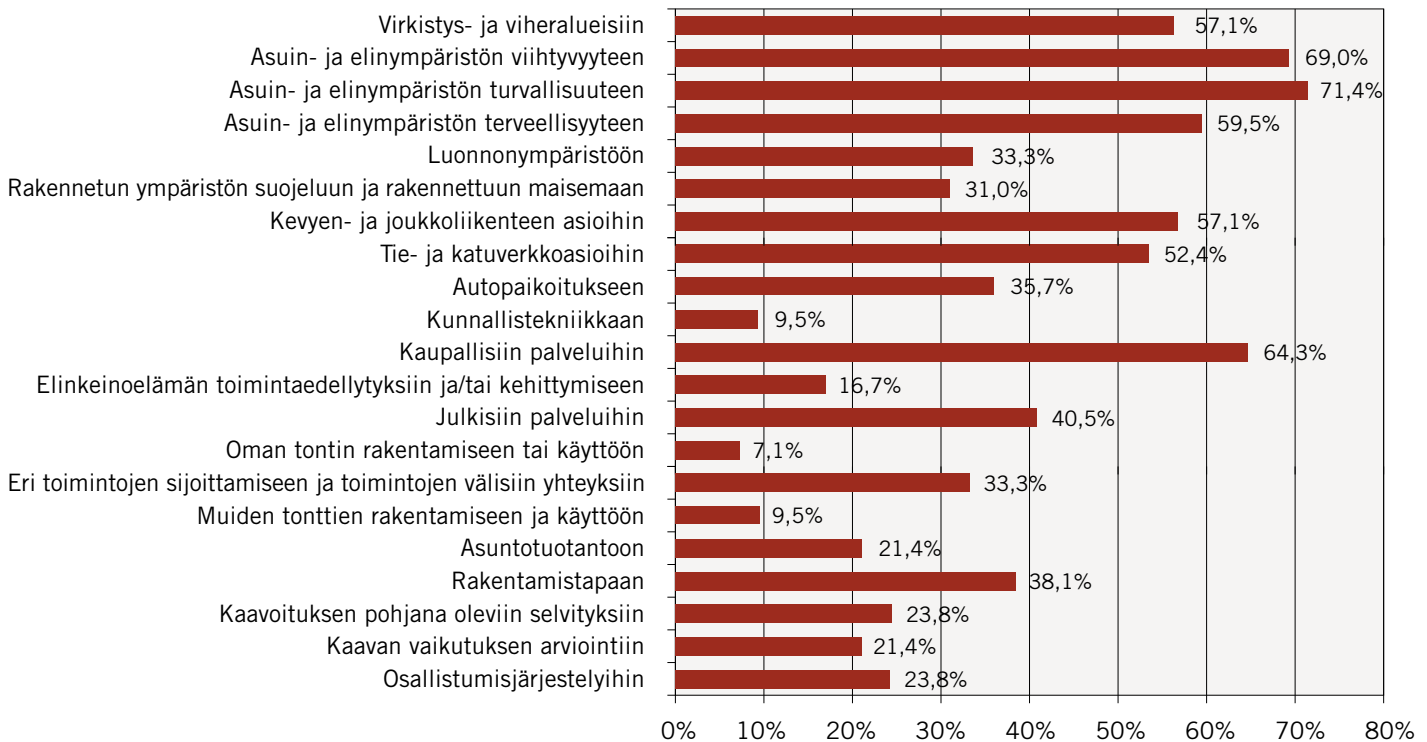
Osallistumisen sisältö

Osallistumalla kaavoitukseen vastaajat halusivat vaikuttaa erityisesti asuin- ja elinympäristön turvallisuuteen (71,4%) ja viihtyisyyteen (69,0%) sekä kaupallisiin palveluihin (64,3%). Myös asuin- ja elinympäristön terveellisyys (59,5%), virkistys- ja viheralueet (57,1%) sekä kevyen- ja joukkoliikenteen asiat (57,1%) kiinnostivat vastaajia.

Yleisimmin haluttiin vaikuttaa asuinalueen yleiseen viihtyisyyteen ja minimoida tulevan rakentamisen haittavaikutuksia kuten liikenteen lisääntymistä. Kolmannes vastaajista halusi vaikuttaa vähintään puoleen vaihtoehtoina esitetyistä asioista. Myös yksittäinen uhka (esim. läpiajoliikenne) tai toive (esim. palveluiden saaminen alueelle) saattoi motivoida osallistumaan kaavoitukseen.

Suunnittelijoiden näkemyksen mukaan osalliset halusivat asemakaavahankkeissa vaikuttaa pääsääntöisesti 'oikeisiin' asioihin eli kaavoitusprosessissa ratkaistaviin asioihin. Osalliset olivat myös kiinnostuneita saamaan alueelle palveluita ja toimivat sen eteen aktiivisesti. Osayleiskaavahankkeessa osalliset halusivat vaikuttaa myös asioihin, joista päätetään vasta asemakaavatasolla tai jotka eivät kuulu kaavoituksella ratkaistavien asioiden piiriin.

Millaisiin asioihin halusitte kaavoituksessa vaikuttaa?

Osallisryhmäläiset halusivat kaavoituksessa vaikuttaa eri toimintojen sijoittamiseen ja toimintojen välisiin yhteyksiin selkeästi keskimääräistä vastaajaa useammin. Eläkeläisiä kiinnostivat kevyen- ja joukkoliikenteen asiat keskivertovastaajaa enemmän. Luonnonympäristö ja eri toimintojen sijoittuminen ja niiden väliset yhteydet kiinnostivat naisia miehiä enemmän. Miehet taas halusivat naisia useammin vaikuttaa tie- ja katuverkkoasioihin, kaavojen pohjana oleviin selvityksiin sekä osallistumisjärjestelyihin.

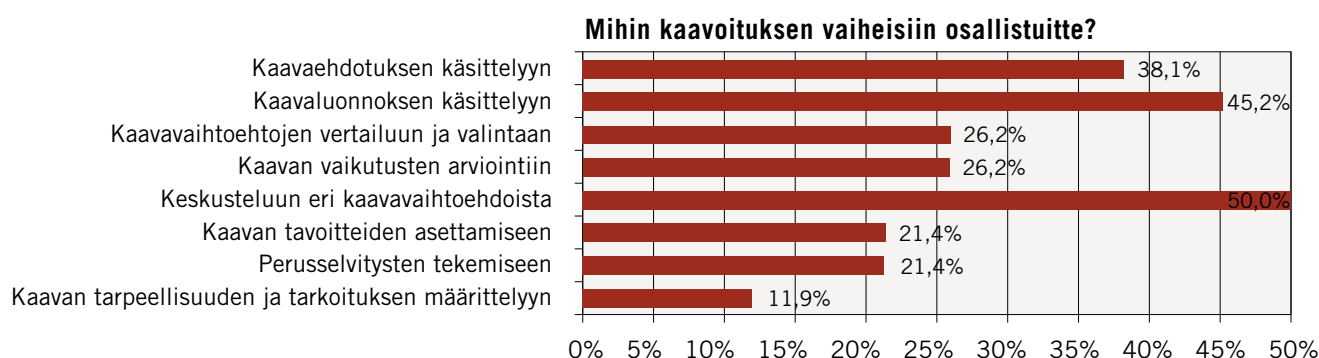
Millaisiin asioihin halusitte kaavoituksessa vaikuttaa?

Kaavoituksen sisältö	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Virkistys- ja viheralueisiin	57,1 %	52,6 %	60,9 %	56,3 %	50,0 %
Asuin- ja elinympäristön viihtyisyyteen	69,1 %	73,7 %	65,2 %	87,5 %	81,3 %
Asuin- ja elinympäristön turvallisuuteen	71,4 %	73,7 %	69,6 %	81,3 %	81,3 %
Asuin- ja elinympäristön terveellisyteen	59,5 %	57,9 %	60,9 %	56,3 %	62,5 %
Luonnonympäristöön	33,3 %	42,1 %	26,1 %	37,5 %	50,0 %
Rakennetun ympäristön suojeluun ja rakennettuun maisemaan	31,0 %	36,8 %	26,1 %	37,5 %	37,5 %
Keuyen- ja joukkoliikenteen asioihin	57,1 %	57,9 %	56,5 %	75,0 %	50,0 %
Tie- ja katuverkkoasioihin	52,4 %	42,1 %	60,9 %	50,0 %	68,8 %
Autopaikoitukseen	35,7 %	31,6 %	39,1 %	37,5 %	50,0 %
Kunnallistekniikkaan	9,5 %	10,5 %	8,7 %	12,5 %	12,5 %
Kaupallisiin palveluihin	64,3 %	63,2 %	65,2 %	75,0 %	87,5 %
Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin ja/tai kehittämiseen	16,7 %	10,5 %	21,7 %	12,5 %	18,8 %
Julkisiin palveluihin	40,5 %	36,8 %	43,5 %	43,8 %	50,0 %
Oman tontin rakentamiseen tai käyttöön	7,1 %	5,3 %	8,7 %	0,0 %	6,3 %
Eri toimintojen sijoittamiseen ja toimintojen välisiin yhteyksiin	33,3 %	47,4 %	21,7 %	25,0 %	68,8 %
Muiden tonttien rakentamiseen ja käyttöön	9,5 %	5,3 %	13,0 %	12,5 %	12,5 %
Asuntotuotantoon	21,4 %	21,1 %	21,7 %	25,0 %	25,0 %
Rakentamistapaan	38,1 %	36,8 %	39,1 %	37,5 %	62,5 %
Kaavoituksen pohjana oleviin selvityksiin	23,8 %	15,8 %	30,4 %	37,5 %	37,5 %
Kaavan vaikutusten arviointiin	21,4 %	26,3 %	17,4 %	25,0 %	31,3 %
Osallistumisjärjestelyihin	23,8 %	15,8 %	30,4 %	31,3 %	31,3 %
Muihin asioihin	2,4 %	5,3 %	0,0 %	0,0 %	6,3 %

Osallistumisen ajoittuminen

Kyselyyn vastanneista 50,0% ilmoitti osallistuneensa keskusteluun eri kaavavaihtoehdoista, 45,2% kaavaluonnoksen käsittelyyn ja 38,1% kaavaehdotuksen käsittelyyn. Vain 11,9% koki osallistuneensa kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittelyyn. Yli neljännes (26,2%) vastaajista koki osallistuneensa vain yhteen kaavoituksen vaiheeseen. Vain yksi (2,4%) vastaaja koki osallistuneensa kaikkiin vaihtoehtoiksi annettuihin kaavoituksen vaiheisiin. 16,7% ei kokenut osallistuneensa yhteenkään vaihtoehtona annettuun kaavoituksen vaiheeseen tai ei osannut arvioida mihin vaiheeseen oma osallistuminen sijoittui.

Osallistuminen tiettyyn kaavoituksen vaiheeseen ei useimmillekaan ollut tietoinen valinta. Tiettyyn vaiheeseen osallistuttiin, koska siihen tarjottiin mahdollisuus tai se oli oman ajankäytön kannalta mahdollista.

Jokaisessa kaavoituksen vaiheessa osallisyhmäläisten osallistumisprosentti on suurempi kuin kaikkien vastaajien keskimäärin. Suurin ero osallisyhmäläisten ja kaikkien vastaajien välillä oli osallistumisessa kaavaluonnoksen käsittelyyn, keskusteluun eri kaavavaihtoehdoista sekä kaavan tavoitteiden asettamiseen.

Mihin kaavoituksen vaiheisiin osallistuitte?					
Kaavoituksen vaiheet	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittelyyn	11,9 %	10,5 %	13,0 %	18,8 %	18,8 %
Perusselvitysten tekemiseen	21,4 %	26,3 %	17,4 %	43,8 %	37,5 %
Kaavan tavoitteiden asettamiseen	21,4 %	21,1 %	21,7 %	31,3 %	43,8 %
Keskusteluun eri kaavavaihtoehdoista	50,0 %	42,1 %	56,5 %	62,5 %	81,3 %
Kaavan vaikutusten arviointiin	26,2 %	21,1 %	30,4 %	37,5 %	43,8 %
Kaavavaihtoehtojen vertailuun ja valintaan	26,2 %	42,1 %	13,0 %	25,0 %	43,8 %
Kaavaluonnoksen käsittelyyn	45,2 %	52,6 %	39,1 %	50,0 %	81,3 %
Kaavaehdotuksen käsittelyyn	38,1 %	31,6 %	43,5 %	50,0 %	50,0 %

■ Osallistuminen

Osallistumismotiivit

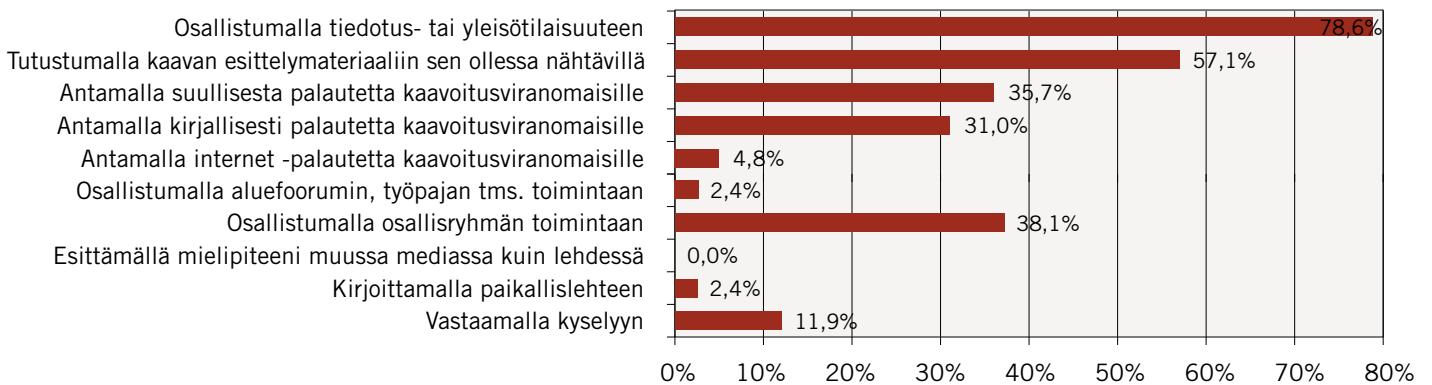
Osallistumismotiiveja kartoitettiin kolmesta eri näkökulmasta. Osallisilta kysyttiin heidän motiivejaan osallistua juuri kyseiseen kaavoitushankkeeseen ja kaavan vaiheisiin sekä syitä vaikuttaa juuri niihin asioihin joita he kaavoitushankkeessa halusivat edistää.

Osallistumissyiksi mainittiin kiinnostus asiaan ja oma asiantuntemus, kaavoituksen tai alueen epäkohtiin puuttuminen, asuinympäristön laatu, halu vaikuttaa alueen palveluihin, oman edun valvonta ja muut syyt. Kartoitettaessa osallistumishalukkuutta juuri kyseessä olevaan kaavoitushankkeeseen mainitaan yleisempänä syynä asuinalueella asuminen. Muita syitä ovat mm. kaavoitukseen liittyvät epäkohdat, tiedonsaanti ja asuinympäristön laatu.

Osallistumistavat, niiden riittävyys ja toimivuus

Kyselyyn vastanneista osallisista suurin osa (78,6 %) oli osallistunut tiedotus- tai yleisötilaisuuteen. Esittelymateriaaliin oli tutustunut 57,1% osallisista kaavan nähtävilläoloaikana. Osallisryhmän toimintaan oli osallistunut 38,1 prosenttia vastanneista ja 35,7 prosenttia vastanneista oli antanut kaavasta suullisesti palautetta kaavoitusviranomaisille.

Miten osallistuitte kaavoitushankkeeseen ?

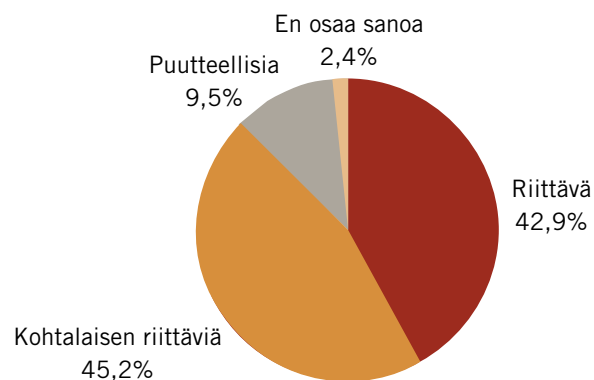
Osallistumistavoissa ei ollut suurtakaan eroa eri osallistujaryhmien välillä. Naiset antoivat miehiä useammin kirjallisesti palautetta kaavoitusviranomaisille. Kaikki internetin välityksellä palautetta antaneet osalliset olivat miehiä.

Miten osallistuitte kaavoitushankkeeseen?					
Osallistumistapa	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläke- läiset	Osal. ryhmä
Osallistumalla tiedotus- tai yleisötilaisuuteen	78,6 %	78,9 %	78,3 %	81,3 %	81,3 %
Tutustumalla kaavan esittelymateriaaliin sen ollessa nähtävillä	57,1 %	63,2 %	52,2 %	56,3 %	50,0 %
Antamalla suullisesti palautetta kaavoitusviranomaisille	35,7 %	26,3 %	43,5 %	37,5 %	50,0 %
Antamalla kirjallisesti palautetta kaavoitusviranomaisille	31,0 %	47,4 %	17,4 %	43,8 %	31,3 %
Antamalla internet -palautetta kaavoitusviranomaisille	4,8 %	0,0 %	8,7 %	0,0 %	6,3 %
Vastaamalla kyselyyn	11,9 %	10,5 %	13,0 %	18,8 %	0,0 %
Kirjoittamalla paikallislehteen	2,4 %	5,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Esittämällä mielipiteeni muussa mediassa kuin lehdessä	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Osallistumalla osallisryhmän toimintaan	38,1 %	42,1 %	34,8 %	43,8 %	100,0 %
Osallistumalla aluefoorumien, työpajan tms. toimintaan	2,4 %	5,3 %	0,0 %	0,0 %	6,3 %
Muulla tavalla	2,4 %	0,0 %	4,3 %	0,0 %	0,0 %

Tarjottuja osallistumistapoja piti riittävinä tai kohtalaisen riittävinä 88,1 % vastaajista. Puutteellisia osallistumistapoja piti 9,5 prosenttia vastanneista. 2,4% vastaajista ei osannut arvioida osallistumistapojen riittävyttä.

Vastaajat, jotka pitivät tarjottuja osallistumismuotoja riittämättöminä toivoivat valmisteluun lisää vuorovaikutteisuutta ja todellisia vaikuttamismahdollisuuksia. Todettiin myös, että osallistumistapojen riittävyttä voidaan arvioida vasta kun osallistumisen vaikutuksia pystytään arvioimaan.

Koitteko, että teille tarjotut osallistumistavat olivat...?

Osallisyhmäläiset suhtautuivat osallistumistapojen riittävyteen kriittisemmin kuin vastaajat keskimäärin, ryhmäläisistä lähes viidennes piti saamiaan tietoja puutteellisina.

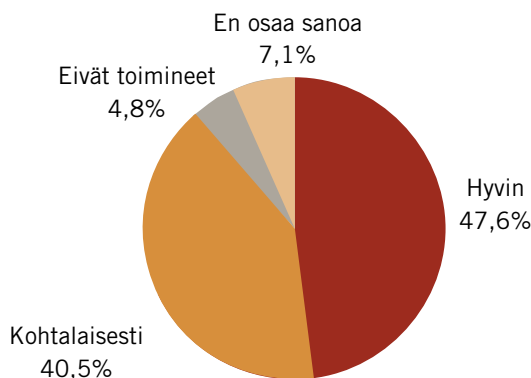
Koitteko, että teille tarjotut osallistumistavat olivat..?					
Osallistumistapojen riittävyys	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osal. ryhmä
Riittäviä	42,9 %	47,4 %	39,1 %	25,0 %	37,5 %
Kohtalaisen riittäviä	45,2 %	42,1 %	47,8 %	62,5 %	43,8 %
Puutteellisia	9,5 %	10,5 %	8,7 %	6,3 %	18,8 %
En osaa sanoa	2,4 %	0,0 %	4,3 %	6,3 %	0,0 %

Osallistumistapoja piti hyvin tai kohtalaisesti toimivina 88,1% vastaajista. 4,8 % mielestä käytetyt osallistumismuodot eivät toimineet. 7,1% vastaajista ei osannut arvioida osallistumistapojen toimivuutta.

Avoimissa kommentteissa toivottiin lisää yleisötilaisuuksia ja palveluiden suunnittelun ottamista huomioon osana alueen suunnittelua.

Kolmessa tapaustutkimuksessa käytetyt osallistumistavat olivat kahden suunnittelijan mukaan riittäviä ja hyvin toimivia. Yhden suunnittelijan mukaan tarjotut osallistumistavat olivat kohtalaisen riittäviä ja toimivat myös kohtalaisesti.

Koitteko, että teille tarjotut osallistumistavat toimivat...?

Osallistumistapojen toimivuuteen tyytymättömien osuus oli melko sama eri osallistujaryhmien keskuudessa. Eläkeläisistä osallistumiskäytäntöjä piti hyvin toimivina selkeästi harvempi kuin vastaajista keskimäärin.

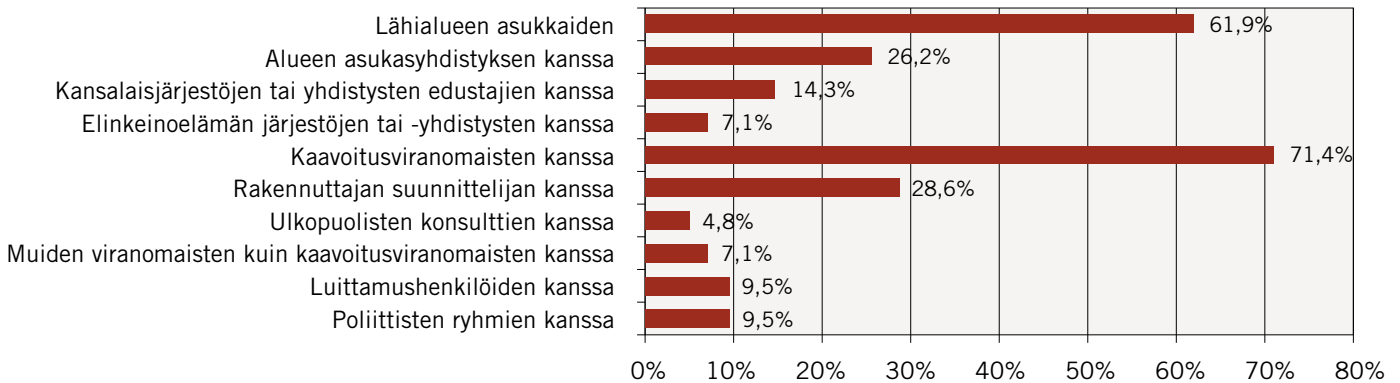
Koitteko, että teille tarjotut osallistumistavat toimivat..?					
Osallistumistapojen toimivuus	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osal. ryhmä
Hyvin	47,6 %	47,4 %	47,8 %	18,8 %	50,0 %
Kohtalaisesti	40,5 %	36,8 %	43,5 %	75,0 %	37,5 %
Eivät toimineet	4,8 %	5,3 %	4,3 %	6,3 %	6,3 %
En osaa sanoa	7,1 %	10,5 %	4,3 %	0,0 %	6,3 %

■ Vuorovaikutus

Vuorovaikutus osapuolten välillä

Kyselyyn vastanneista 71,4% ilmoitti olleensa vuorovaikutuksessa kaavoitusviranomaisen kanssa ja 61,9% lähialueen asukkaiden kanssa. Rakennuttajan suunnittelijan kanssa vuorovaikutuksessa oli ollut 28,6% ja alueen asukasyhdistysten kanssa 26,2% vastaajista.

Keiden kanssa olitte vuorovaikutuksessa kaavoitushankkeen yhteydessä?

Vuorovaikutuksen toimivuus

Alueen asukkaiden kanssa vuorovaikutuksessa olleista vastaajista 61,5% oli sitä mieltä, että vuorovaikutus toimi hyvin tai erittäin hyvin, 19,2% mielestä vuorovaikutus toimi kohtalaisesti ja 7,7% mielestä huonosti tai erittäin huonosti. 11,5% ei osannut arvioida vuorovaikutuksen toimivuutta.

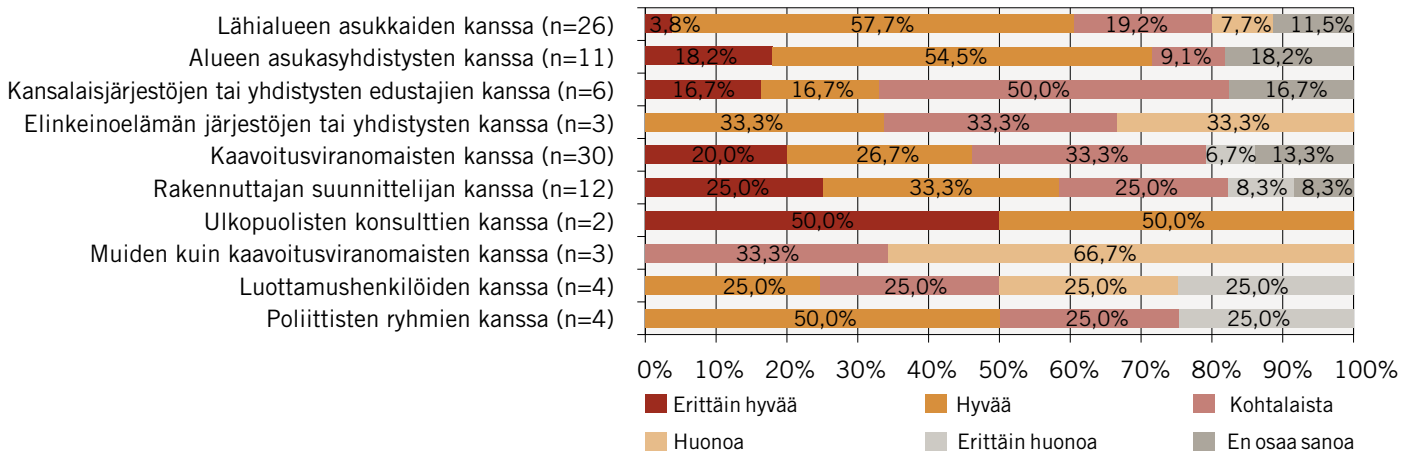
Kaavoitusviranomaisen kanssa vuorovaikutuksessa olleista 46,7% mielestä vuorovaikutus toimi hyvin tai erittäin hyvin, 33,3% mielestä kohtuullisesti ja 6,7% mielestä huonosti tai erittäin huonosti. 13,3% vastaajista ei osannut arvioida vuorovaikutuksen toimivuutta.

Vuorovaikutuksen rakennuttajan suunnittelijan kanssa arvioi hyväksi tai erittäin hyväksi 58,3%, kohtalaiseksi 25,0% ja huonoksi tai erittäin huonoksi 8,3% heidän kanssaan vuorovaikutuksessa olleista. 8,3% ei osannut arvioida vuorovaikutuksen toimivuutta.

Alueen asukasyhdistyksen kanssa vuorovaikutus oli 72,7% mielestä hyvää tai erittäin hyvää, 9,1% mielestä vuorovaikutus oli kohtuullista. Yksikään vastaaja ei luonnehtinut vuorovaikutusta huonoksi tai erittäin huonoksi. 18,2% vastaajista ei osannut arvioida vuorovaikutuksen toimivuutta.

Suunnittelijoiden näkemyksen mukaan yhteydenpito alueen asukkaiden ja asukasyhdistysten kanssa oli joko erittäin hyvää tai hyvää. Samoin vuorovaikutus elinkeinoelämän järjestöjen ja luottamushenkilöiden kanssa koettiin hyväksi. Kansalaisjärjestöjen kohdalla hajonta oli suurin, yhteydenpidon laatu vaihteli kohtalaisesta erittäin hyvään.

Miten hyvin toimivaksi kuvaisitte vuorovaikutusta niiden tahojen kanssa, joiden kanssa olitte vuorovaikutuksessa kaavoitushankkeen aikana?

Tyytyväisyyttä vuorovaikutuksen toimivuuteen lisäsi vastaajien mielestä se, että asioista ja vaihtoehtoista keskusteltiin avoimesti ja kaikkien mielipiteet kuultiin. Myös yhteiset intressit ja riittäväksi koettu tiedonsaanti lisäsivät tyytyväisyyttä. Tyytymättömyyttä lisäsi se, että tietyt asiat oli jo lyöty lukkoon ennen osallistumisen käynnistymistä, eikä niihin enää ollut mahdollista vaikuttaa. Palautteen puuttuminen oli omiaan lisäämään tyytymättömyyttä. Joidenkin osallistujien tyytyväisyys vuorovaikutuksen toimivuuteen oli suoraan kytköksissä oman asian läpimenoa suunnittelu-prosessissa.

Vuorovaikutuksen syvyys

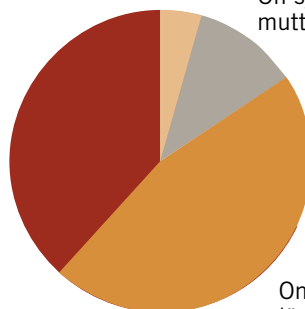
Valtaosa vastaajista (45,2%) oli sitä mieltä, että kaavoitushankkeen vuorovaikutuksessa oli syntynyt monen osallistujan välistä keskustelua, jonka seurauksena syntyi myös yhteisesti hyväksytyjä näkemyksiä. 11,9% mielestä syntyi monen osallistujan välistä keskustelua, joka ei kuitenkaan johdantanut yhteisen näkemyksen syntymiseen. Vastaajista 4,8% kuvaili yhteydenpitoa kahdenkeskiseksi, jolloin monen osallistujan yhteistä keskustelua ei syntynyt. 38,1% vastaajista ei osannut kuvata vuorovaikutuksen syvyyttä.

Miten kuvailisitte vuorovaikutusta hankkeen eri osapuolten kanssa?

Yhteydenpito on ollut pääosin kahdenkeskistä, monen osallistujan yhteistä keskustelua ei ole syntynyt 4,8%

On syntynyt monen osallistujan yhteistä keskustelua, mutta yhteistä näkemyksiä ei ole löydetty 11,9%

En osaa kuvata vuorovaikutusta 38,1%

On syntynyt monen osallistujan yhteistä keskustelua ja on löydetty yhteisesti hyväksytyjä näkemyksiäkin 45,2%

Osallisryhmäläiset arvioivat, että kaavoitusprosessin kuluessa syntyi monenvälistä keskustelua, joka johti yhteisten näkemysten syntymiseen huomattavasti keskimääräistä vastaajaa useammin. Osallisryhmäläiset osasivat myös selkeästi keskivertovastaajaa useammin arvioida vuorovaikutuksen syvyyttä.

Miten kuvailisitte vuorovaikutusta kaavoitushankkeen eri osapuolten välillä?

Vuorovaikutuksen syvyys	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Yhteydenpito pääosin kahdenkeskistä, ei yhteistä keskustelua	4,8 %	5,3 %	4,3 %	0,0 %	12,5 %
Monen osallistujan yhteistä keskustelua, ei yhteistä näkemystä	11,9 %	15,8 %	8,7 %	18,8 %	12,5 %
Yhteistä keskustelua, yhteisesti hyväksytyjä näkemyksiä	45,2 %	42,1 %	47,8 %	50,0 %	68,8 %
En osaa kuvata vuorovaikutusta	38,1 %	36,8 %	39,1 %	31,3 %	6,3 %

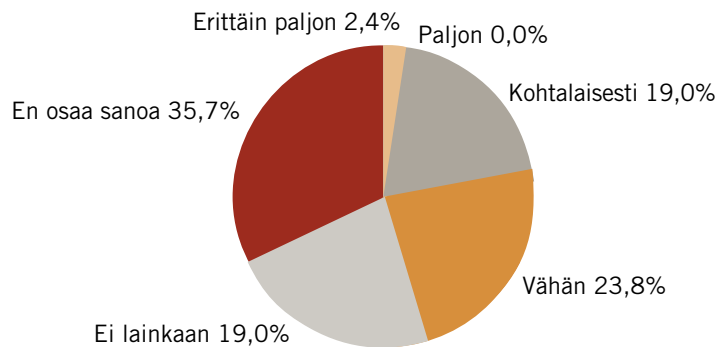
Suunnittelijoiden näkemyksen mukaan vuorovaikutuksen syvyys oli kaikissa hankkeissa eritasoista. Osayleiskaavahankkeessa syntyi monen osallistujan yhteistä keskustelua, mutta yhteistä näkemystä ei löydetty. Toisessa asemakaavahankkeessa syntyi monen osallistujan yhteistä keskustelua ja yhteisesti hyväksytyjä näkemyksiä, kun taas toisessa asemakaavahankkeessa osallisten välistä keskustelua ei syntynyt ja yhteydenpito tapahtui pääosin suunnittelijan ja osallisten välillä.

■ Vaikuttavuus

Osallistumisen vaikutus kaavoitusprosessiin

Vastaajista 19,0 prosenttia oli sitä mieltä, että osallistuminen ei vaikuttanut lainkaan kaavoitusprosessiin. Osallistumisen vaikutuksen arvioi vähäiseksi 23,8 prosenttia ja kohtalaiseksi 19,0 prosenttia kaikista vastaajista. Vain 2,4 prosenttia vastaajista koki, että osallistuminen oli vaikuttanut osallistumisprosessiin paljon tai erittäin paljon. Suuri joukko, 35,7 prosenttia vastanneista ei osannut arvioida osallistumisensa vaikuttavuutta.

Vaikuttiko osallistumisenne kaavoitusprosessiin?

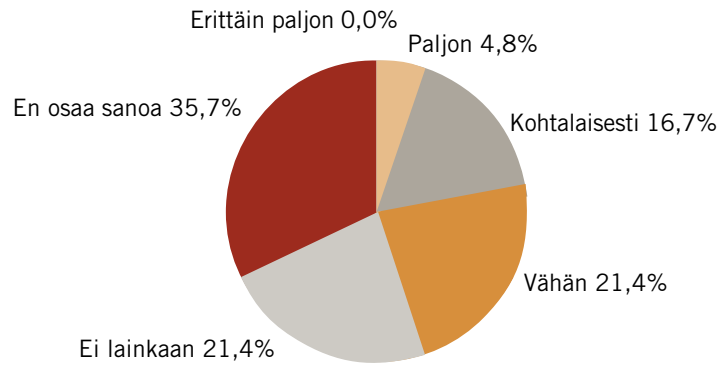
Osallistujaryhmien välillä ei ollut merkittäviä eroja arvioitaessa osallistumisen vaikuttavuutta kaavoitusprosessiin. Niiden vastaajien osuus, jotka arvioivat, ettei osallistuminen vaikuttanut lainkaan kaavoitusprosessiin oli osallisryhmäläisillä jonkin verran pienempi kuin kaikilla vastaajilla. Myös niiden vastaajien osuus, jotka eivät osanneet arvioida osallistumisen vaikuttavuutta oli osallisryhmäläisten keskuudessa pienempi.

Vaikuttiko osallistumisenne kaavoitusprosessiin?					
Vaikutus kaavoitusprosessiin	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Erittäin paljon	2,4 %	0,0 %	4,3 %	0,0 %	0,0 %
Paljon	0,0 %	0,0 %	0,0 %	6,3 %	0,0 %
Kohtalaisesti	19,0 %	21,1 %	17,4 %	25,0 %	31,3 %
Vähän	23,8 %	26,3 %	21,7 %	25,0 %	25,0 %
Ei lainkaan	19,0 %	21,1 %	17,4 %	12,5 %	12,5 %
En osaa sanoa	35,7 %	31,6 %	39,1 %	31,3 %	25,0 %

Osallistumisen vaikutus lopulliseen kaavaan

Suuri osa kaikista vastanneista arvioi osallistumisen vaikutuksen olleen joko vähäinen (21,4%) tai sitä ei ollut lainkaan (21,4%). Kohtalaisesti vaikutuksen arvioi 16,7% vastaajista. Vain 4,8% vastaajista koki, että osallistuminen vaikutti paljon tai erittäin paljon lopulliseen kaavaan. Osallistumisen vaikutusta lopulliseen kaavaan ei osannut arvioida 35,7 prosenttia vastaajista.

Vaikuttko osallistumisenne lopulliseen kaavaan?

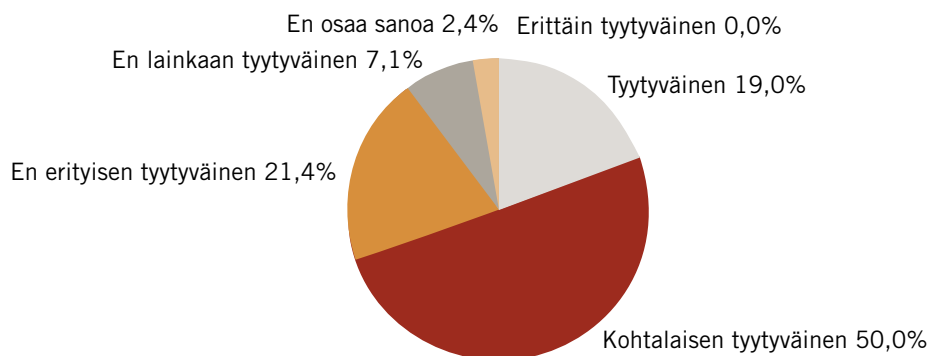
Osallistujaryhmien välillä ei ollut suuria eroja arvioitaessa osallistumisen vaikuttavuutta lopulliseen kaavaan. Osallistumisen arvioi vaikuttaneen paljon tai erittäin paljon osallisryhmäläisistä jonkin verran suurempi osa kuin vastaajista keskimäärin. Suurempi osa osallisryhmäläisistä myös osasi arvioida osallistumisen vaikuttavuutta kuin vastaajista keskimäärin.

Vaikuttko osallistumisenne lopulliseen kaavaan?					
Vaikutus lopulliseen kaavaan	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Erittäin paljon	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Paljon	4,8 %	0,0 %	8,7 %	6,3 %	12,5 %
Kohtalaisesti	16,7 %	21,1 %	13,0 %	25,0 %	25,0 %
Vähän	21,4 %	15,8 %	26,1 %	25,0 %	25,0 %
Ei lainkaan	21,4 %	26,3 %	17,4 %	12,5 %	18,8 %
En osaa sanoa	35,7 %	36,8 %	34,8 %	31,3 %	18,8 %

Osallistumisen vaikutus kaavojen hyväksyttävyyteen

Lopulliseen kaavaan oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä 19,0% vastaajista, 50,0 prosenttia vastaajista oli kaavaan kohtalaisen tyytyväisiä. 28,5% vastaajista ei ollut erityisen tai lainkaan tyytyväinen lopulliseen kaavaan. Vastaajista 2,4% ei osannut arvioida tyytyväisyyttään lopulliseen kaavaan.

Olitteko tyytyväinen lopulliseen kaavaan?

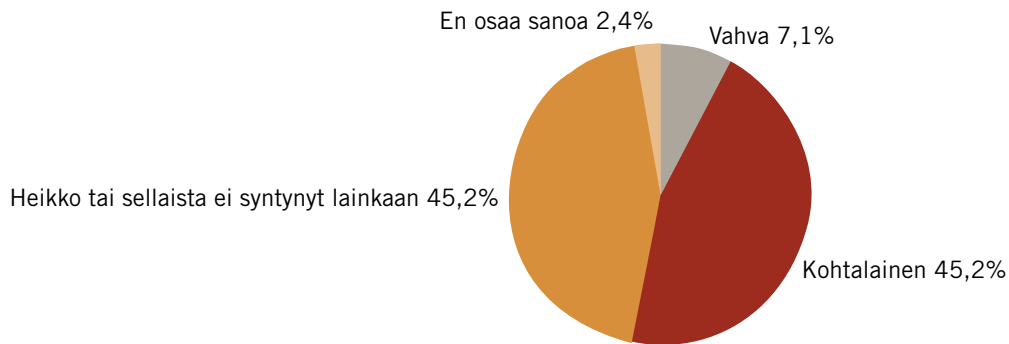
Osallisryhmäläiset olivat keskimääräistä tyytymättömämpiä lopulliseen kaavaan. Vähintään kohtalaisen tyytyväisten osuus oli osallisryhmäläisten keskuudessa pienempi kuin kaikkien vastaajien keskuudessa ja ei erityisen tyytyväisten osuus vastaavasti suurempi kuin kaikilla vastaajilla keskimäärin.

Olitteko tyytyväinen lopulliseen kaavaan?					
Tyytyväisyys lopulliseen kaavaan	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Erittäin tyytyväinen	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Tyytyväinen	19,0 %	15,8 %	21,7 %	18,8 %	18,8 %
Kohtalaisen tyytyväinen	50,0 %	52,6 %	47,8 %	37,5 %	37,5 %
En erityisen tyytyväinen	21,4 %	21,1 %	21,7 %	25,0 %	37,5 %
En lainkaan tyytyväinen	7,1 %	10,5 %	4,3 %	12,5 %	6,3 %
En osaa sanoa	2,4 %	0,0 %	4,3 %	6,3 %	0,0 %

Osallisuuden tunne

Vastaajista 45,2 prosentin mielestä kaavoitusprosessissa syntynyt osallisuuden tunne oli heikko tai sitä ei syntynyt lainkaan. Kohtalaiseksi osallisuuden tunteen arvioi 45,2% ja vahvaksi 7,1% vastaajista. 2,4% ei osannut arvioida osallisuuden tunteen syntymistä.

Kuinka vahva osallisuuden tunne teille syntyi osallistumisestanne kaavoitukseen?

Osallisryhmäläisille syntyi vahvempi osallisuuden tunne kuin vastaajille keskimäärin. Myös niiden vastaajien osuus, joiden mielestä syntynyt osallisuuden tunne oli heikko tai sitä ei syntynyt lainkaan, oli selkeästi pienempi kuin kaikilla vastaajilla keskimäärin.

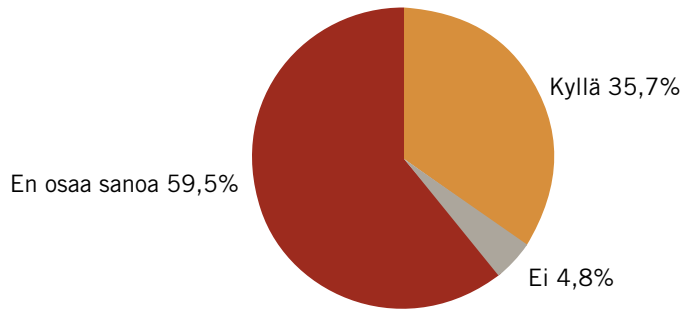
Kuinka vahva osallisuuden tunne teille syntyi osallistumisestanne kaavoitukseen?

Osallisuuden tunne	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Vahva	7,1 %	5,3 %	8,7 %	6,3 %	18,8 %
Kohtalainen	45,2 %	42,1 %	47,8 %	50,0 %	56,3 %
Heikko tai sellaista ei syntynyt lainkaan	45,2 %	47,4 %	43,5 %	37,5 %	25,0 %
En osaa sanoa	2,4 %	5,3 %	0,0 %	6,3 %	0,0 %

Osallistumisen vaikutus paikalliseen yhteishenkeen

Vastaajista 35,7 prosenttia oli sitä mieltä, että osallistuminen kaavoitukseen lisäsi myös paikallista yhteishenkeä. 4,8% mielestä osallistumisella ei ollut vaikutusta paikalliseen yhteishenkeen. Suurin osa vastaajista (59,5%) ei osannut arvioida vaikutusta yhteishenkeen.

Lisäsikö osallistuminen kaavoitukseen paikallista yhteishenkeä?

Arviot osallistumisen vaikutuksesta paikalliseen yhteishenkeen vaihtelivat eri osallistujaryhmien välillä. Naisista huomattavasti pienempi osa arvioi osallistumisen lisänneen paikallista yhteishenkeä kuin miehistä. Myös eläkeläisistä pienempi osa arvioi yhteishengen lisääntyneen kuin vastaajista keskimäärin. Naisista ja eläkeläisistä yli kaksi kolmasosaa ei osannut arvioida osallistumisen vaikutusta paikalliseen yhteishenkeen.

Lisäsikö osallistuminen kaavoitukseen paikallista yhteishenkeä?					
Paikallisen yhteishengen lisääntyminen	Kaikki	Naiset	Miehet	Eläkeläiset	Osalryhmä
Kyllä	35,7 %	26,3 %	43,5 %	25,0 %	31,3 %
Ei	4,8 %	5,3 %	4,3 %	6,3 %	6,3 %
En osaa sanoa	59,5 %	68,4 %	52,2 %	68,8 %	62,5 %

Suunnittelijoiden mukaan osallisten näkemykset olivat kahdessa kaavoitushankkeessa yhteneväiset heidän omien näkemystensä kanssa. Osallisten tavoitteet tukivat suunnittelijan tavoitteita ja 'hetken aikaa tuntui siltä, että mehän kaavoitamme yhdessä'. Toisaalta esitettiin myös näkemys, että osallisilla oli liian suuret odotukset omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Kaikissa hankkeissa oli luonnollisesti asioita, joihin osalliset halusivat vaikuttaa siinä kuitenkin onnistumatta. Tähän suhtauduttiin vaihtelevasti. Osa osallisista ymmärsi, mutta osa oli pettyneitä. Osallisten näkemykset välitettiin luottamushenkilöille kaavaselostuksen mukana.

Suunnittelijoiden näkemysten mukaan osalliset toivat suunnitteluun lisää laatua ja työskentely osallisten kanssa koettiin mielekkääksi. Osallistumisen järjestäminen edellyttää huolellista suunnittelua ja asiaan paneutumista. Tämän vuoksi se yleensä hidastaa suunnittelua ja vie resursseja. Yhdessä kaavahankkeista oli rakennusliike aktiivisesti mukana ja tämä toi myös lisäresursseja suunnitteluun.

Suunnittelijoiden näkemyksiä osallistumisen kehittämisestä

Kaikille Tampereen kaupungin yleis- ja asemakaavasunnittelijoille tehty kysely toteutettiin e-lomakkeella. Suunnittelijoille lähetettiin sähköpostiviesti, jossa oli linkki kyselyyn. Kysymykset painottuivat kehittämiskysymyksiin. Tietoa haluttiin yleisesti mm. vuorovaikutteisesta suunnittelusta ja sen ongelmista sekä tiedon kulusta kaavoitusprosessissa ja osallistumisen vaikuttavuudesta. Kysely lähetettiin 20 kaavoittajalle, vastauksia palautui 10 eli vastausprosentti oli 50,0%.

Suunnittelijan rooli uuden maankäyttö- ja rakennuslain aikana

Suunnittelijat kokevat oman roolinsa lähinnä eri osapuolten – usein ristiriitaistenkin – tavoitteiden yhteen sovittajana. Kaavoittaja joutuukin usein sovittelijaksi keskenään ristiriitaisten vaatimusten ristipaineessa. Suunnittelijan tehtävänä on oman näkemyksensä pohjalta sovittaa yhteen hankkeeseen sisältyviä keskenään ristiriitaisia tavoitteita ja huolehtia, että ”yhteinen hyvä” toteutuu eikä yksittäiset intressit korostu liiaksi. Suunnittelijan näkökulmasta näin syntyvä suunnitelma ei aina ole ”paras” mutta tavoitteena on kuitenkin ”paras mahdollinen” suunnitelma.

Suunnittelijoiden mielestä uuden lain aikana kaavoitusprosessin organisoinnin ja tiedon välittämisen merkitys on korostunut, huomioitavia mielipiteitä ja muuttujia on entistä enemmän eikä aikaa itse suunnittelulle tahdo jäädä tarpeeksi.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman merkitys

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmalla nähtiin olevan merkitystä sekä tiedon välittämisen että osallistumisen järjestämisen kannalta. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtiin pääsääntöisesti positiivisena, työtä jäsentävänä ja helpottavana välineenä. Suunnittelijoiden mielestä OAS pakottaa suunnittelemaan kaavoitusprosessin kulkua etukäteen ja voi mm. helpottaa osallisten löytämistä. OAS selkeyttää prosessia ja toimii eräänlaisena prosessin sisällysluettelona tai käsiohjelmana.

Hankalana osallistumis- ja arviointisuunnitelman laatimisessa pidettiin sitä, ettei prosessi välttämättä etene niin kuin alussa on suunniteltu. Parhaiten OAS toimii, jos se voi tarkentua prosessin edetessä. Jos päivittäminen on hankalaa niin OAS:sta tehdään ympäröivä suunnitelma, jossa luvataan mahdollisimman vähän.

Kaavaselostuksen merkitys

Suunnittelijat arvioivat kaavaselostuksella olevan merkittävä rooli osallisten mielipiteiden välittämisessä luottamushenkilöille. Kaavaselostuksen arveltiinkin palvelevan lähinnä päätöksentekijöitä, kaavan toteuttajia ja lehdistöä. Harvan luottamushenkilön arveltiin lukevan osallisten mielipiteitä kokonaisuudessaan ja siksi kaavaselostukseen kirjattavaa tiivistelmää pidettiin tärkeänä. Tiivistelmän ongelmina pidettiin mielipiteiden manipuloinnin mahdollisuutta ja sitä, ettei yksittäiset osal-

liset ole tyytyväisiä oman mielipiteen näkymiseen tiivistelmässä. Osallisten henkilökohtaisten yhteydenottojen arveltiin lisäävän luottamushenkilöiden halua lukea mielipiteet kokonaisuudessaan. Kaavaselostuksen merkitystä tiedon välittäjänä osallisille kaavaratkaisun perusteista ja vaikutuksista ei pidetty kovin tärkeänä. Yhdistysten edustajien arveltiin muistutusta tehdessään hakevan tukea selostustekstistä mutta muiden osallisten arveltiin tarttuvan selostukseen äärimmäisen harvoin. Suunnittelijat pitivät kuitenkin tärkeänä sitä, että kaavaratkaisun perustelut, osallistuminen ja osallistumisen vaikuttavuus tulevat kirjattua tekstiin perusteellisesti ja ne ovat internetissä kaikkien halukkaiden nähtävillä.

Kaavaselostuksen ongelmana pidettiin ministeriön mallin vaikeaselkoisuutta. Myös kaavaselostuksen tekemiseen käytettyjä työtunteja pidettiin kohtuuttomina verrattuna siihen, miten vähän selostusta luetaan.

Osallistumisen vaikutus kaavan valmisteluprosessiin ja omiin työtapoihin

Osallistumisen arvioitiin tuoneen lisää avoimuutta ympäristön suunnitteluun. Myös kriittisen keskustelun suunnittelusta ja päätöksenteosta arveltiin lisääntyneen osallistumisen myötä. Osallistuminen tuo kaavoitusprosessiin vaikuttavat asiat suunnittelijan tietoon jo varhaisessa vaiheessa, jolloin ikäviltä yllätyksiltä suunnittelun loppuvaiheessa yleensä vältytään. Osallistujien paikallistuntemusta pidettiin osallistumisen parhaana antina, vastaavaa tietoa suunnittelijan on vaikea saada muualta. Osa suunnittelijoista koki myös saaneensa osallistuminen myötä uusia näkökulmia ja ideoita suunnitteluprosessiin. Osallistumisen arveltiin lisäävän kuntalaisten tyytyväisyyttä omaan asuinympäristöönsä ja luottamusta kaupungin toimintaan.

Nuorille suunnittelijoille osallistuminen on ollut arkipäivää työuran alusta lähtien mutta vanhemmat suunnittelijat ovat joutuneet omaksumaankokonaan toisenlaisen suunnittelukulttuurin kuin työuran alussa. Muutos osallistuvampaan suunnittelukulttuuriin ei kuitenkaan tapahtunut äkillisesti uuden maankäyttö- ja rakennuslain voimaan tullessa, vaan se on tapahtunut vähitellen pidemmän ajan kuluessa. Vuorovaikutteisessa suunnittelussa suunnittelijan tärkeänä ominaisuutena pidettiin joustavuutta ja kykyä olla kiintymättä tiettyyn suunnitteluratkaisuun kesken kaavoitusprosessin.

Osallistumisen lisääntyminen vaikuttaa myös konkreettisesti suunnittelijan ajankäyttöön ja työmenetelmien valintaan. Joidenkin suunnittelijoiden mielestä osallistuminen ja siihen liittyvät järjestelyt vievät työajasta jo liiankin suuren osan. Avoimien ovien tilaisuuksia pidettiin hyvänä tapana saada laajasti osallisten mielipiteet esille. Yleisötilaisuudessa toisinaan yksittäisten, yleensä hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvien osallisten provosoivat mielipiteet saavat liian suuren roolin.

Eri toimijoiden painoarvo ja vaikutusvalta maankäytön suunnittelussa

Yksittäisen kuntalaisen vaikutusmahdollisuuksia suunnittelijat pitivät melko vähäisinä. 66,7% mielestä yksittäisellä kuntalaisella on maankäytön suunnittelussa vähän painoarvoa, 33,3% mielestä painoarvoa on jonkin verran. Yhdenkään suunnittelijan mielestä yksittäisen kuntalaisen mielipiteellä ei ollut merkittävästi painoarvoa.

Yhdistykseen liittymällä kuntalainen voi parantaa vaikutusmahdollisuuksiaan maankäytön suunnitteluun. Suunnittelijoista 66,7% mielestä asukasyhdistyksillä on suunnittelussa jonkin verran painoarvoa ja 33,3% mielestä merkittävästi painoarvoa. Yksikään suunnittelijoista ei ollut sitä mieltä, että asukasyhdistysten painoarvo olisi vähäistä. Muiden kuin asukasyhdistysten osallistumisen arveltiin olevan painoarvoa 22,2% mielestä vähän, 66,7% mielestä jonkin verran ja 11,1% mielestä merkittävästi.

Maanomistajien painoarvon maankäytön suunnittelussa arvioi merkittäväksi 88,9% suunnittelijoista. Jonkin verran painoarvoa maanomistajilla on suunnittelijoista 11,1% mielestä. Yksikään suunnittelijoista ei arvioinut maanomistajien painoarvoa vähäiseksi.

Yritysten ja elinkeinoelämän painoarvosta suunnittelijat olivat yksimielisiä. Kaikkien suunnittelijoiden mielestä yrityksillä ja elinkeinoelämällä on merkittävästi painoarvoa maankäytön suunnittelussa.

Kaavoittajien oman arvion mukaan heidän työllään on maankäytön suunnittelussa painoarvoa 11,1% mielestä vähän, 22,2% mielestä jonkin verran ja 66,7% mielestä merkittävästi. Virkamiesjohdolla suunnittelijat arvioivat olevan painoarvoa jonkin verran (11,1%) tai merkittävästi (88,9%). Yksikään ei arvioinut virkamiesjohdon vaikutusvaltaa vähäiseksi.

Suunnittelijoiden arvion mukaan luottamushenkilöillä on painoarvoa maankäytön suunnittelussa 22,2% mielestä jonkin verran ja 77,8% mielestä merkittävästi. Yhdenkään suunnittelijan mielestä luottamushenkilöiden painoarvo ei ollut vähäinen.

Eri toimijoiden painoarvo vaihtelee suuresti eri hankkeissa. Yksittäisissä hankkeissa virkamiesjohdon, luottamushenkilöiden tai jopa yksittäisten kuntalaisten rooli voi nousta erittäin merkittäväksi. Yksittäisen kuntalaisen näkyvin vaikutusmahdollisuus perustuu oikeuteen valittaa kaavasta. Suunnittelijoiden mielipiteet yksittäisen kuntalaisen mahdollisuuksista vaikuttaa maankäytön suunnitteluun vaihtelivat. Toisten mielestä yksittäisillä kuntalaisilla on jo liikaakin valtaa ja toisten mielestä edes uusi laki ei ole pystynyt takaamaan sitä kuntalaisille riittävästi. Yksittäisen kuntalaisen painoarvo on suurimmillaan pienissä, omaa asuinalueita koskevissa hankkeissa.

Kuntalaisten entistä aktiivisempi mukanaolo maankäytön suunnittelussa ei ole suunnittelijoiden mielestä yksinomaan positiivinen asia. Joidenkin suunnittelijoiden mielestä asioita ratkaistaan nykyisin liiaksi "huutoäänestyksellä" ja se ei ole omiaan lisäämään ympäristön laatua. Suunnittelijoiden rohkeille näkemyksille toivottiin enemmän painoarvoa.

Vuorovaikutteisen suunnittelun ongelmia

Vuorovaikutteisen suunnittelun suurimpana ongelmana nähtiin osallisten keskenään ristiriitaiset tavoitteet. Jos kaikkien osapuolten mielipiteet pyritään ottamaan suunnittelussa huomioon on tuloksena usein tasapaksu kompromissiratkaisu. Jos taas jonkin intressiryhmän mielipide jätetään suunnittelussa huomioimatta valitusten mahdollisuus kasvaa.

Isona ongelmana nähtiin myös lakimuutoksen yhteydessä syntynyt käsitys osallisten todellisuutta suuremmasta päätäntävällästä. Kun osallisten käsitys omasta vallastaan poikkeaa todellisuudesta syntyy turhautumista, joka on omiaan lisäämään tyytymättömyyttä kaupungin toimintaan. Osallisille tulisikin heti kaavoitusprosessin aluksi selvittää mihin osallistumisella on mahdollisuus vaikuttaa ja kuka mistäkin asiasta todellisuudessa päättää.

”Oikeiden” osallisten löytäminen saattaa joskus olla ongelmallista. Täydennyskaavoituksessa asukasosalliset ovat yleensä alueen nykyisiä asukkaita, asunnon tarvitsijoiden eli tulevien asukkaiden edustus puuttuu kokonaan. Tähän liittyen myös NIMBY-ilmiö (”not in my backyard”) korostuu. Myös hiljaisten osallisten kuten lasten ja vanhusten ääni puuttuu usein maankäytön suunnittelusta. Alueen ns. johtavien henkilöiden (esim. asukasyhdistyksen puheenjohtajan) suhtautuminen suunnitteluun ja kaupungin toimintaan yleensä vaikuttaa osallistumisen sävyyn sekä hyvässä että pahassa. Ongelmana nähtiin myös ne osalliset, jotka osallistuvat useisiin hankkeisiin riippumatta siitä koskettaako asia heitä henkilökohtaisesti. Osa näistä nk. ammattiosallistujista suhtautuu kaupungin toimintaan lähtökohtaisen negatiivisesti.

Ristiriitaisia näkemyksiä suhteessa vuorovaikutteisen suunnittelun mielekkyyteen esiintyy myös eri suunnittelijasukupolvien keskuudessa. Suunnittelijoilta toivottiin myös poliittista sitoutumattomuutta.

Tiedottamisen kehittäminen

Kaavoituksesta tiedottamista ja tiedon saatavuutta pidettiin pääosin hyvänä. Tietoa on hyvin saatavana eri välineiden kautta: palvelupisteestä, lehdistä ja internetistä sekä suoraan kaavoittajilta. Lisäksi osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa määritellyt osalliset saavat tiedon kaavoituksen viireilletulosta kirjeitse. Kehityskohteena nähtiin tiedon saatavuuden koordinointi ja tiedottamisen oikea-aikaisuus.

Tiedostusvälineiden suuntaan tapahtuvaan tiedottamiseen toivottiin parannusta. Yleinen keskustelu kaavoituksen merkityksestä kaupunkisuunnittelussa on vähäistä ja luottamuksellisen vuorovaikutusprosessin aikaansaamiseksi olisi tärkeää kertoa avoimesti kaavoitushankkeiden eri vaihtoehtojen mukanaan tuomista vaikutuksista ja käydä niistä julkista keskustelua.

Parannusehdotuksia esitettiin myös tiedottamisen sisällön suhteen. Kielen ja asiakirjojen selkeyttä ja yksinkertaistamista pidettiin tärkeänä tiedonsaannin helpottamiseksi. Lisäksi kaavoitusprosessin aikana pitäisi eri osapuolten, myös ”hiljaisen enemmistön”, näkemykset saada paremmin esille.

Osallistumisen järjestäminen pienissä ja merkittävässä hankkeissa

Kaavoittajien keskuudessa vallitsi yksimielisyyttä siitä, että osallistuminen tulisi järjestää ja järjestääkin eri tavoilla pienissä ja merkittävässä hankkeissa. Pienet hankkeet hoituvat suunnittelijan omin voimin, mutta merkittävässä hankkeissa kaivataan apua mm. tiedottamiseen. Selkeät määrittelyt pienille ja merkittäville hankkeille kohdistavat myös kaavoituksen voimavarat paremmin ja mahdollistavat resurssien tehokkaan käytön. Pienissä kaavoissa katsotaan riittäväksi esim. kirje osallisille sekä naapurien ja asukasyhdistysten kuuleminen. Merkittävät hankkeet ovat osallistujaltaan laajempia ja edellyttävät esim. yleisötilaisuuksia ja osallisyhmiä.

Kaavahankkeen merkittävyyttä määrittelee monta eri tekijää. Lähtökohtana merkittävän kaavahankkeen määrittelyssä on MRL:n arviointinäkökulmat sekä kaavan vaikutusten laajuus ja merkittävyys. Keskeisiksi tekijöiksi kaavoittajat nostivat mm. sijainnin kaupunkirakenteessa, oleelliset suojelukysymykset, maisemallinen tai kaupunkikuvallinen merkittävyys, vanhaa rakennuskantaa koskeva, luonnonvaroja ja puistoalueita vähentävä, merkittäviä liikennealueita koskeva, kerrosluvun tai rakennusoikeuden merkittävä muutos/nosto sekä ranta- ja koskialueiden asemakaavat.

Osallistuminen kaavoitusprosessin eri vaiheisiin

Kaavoittajilta kysyttiin näkemystä, mihin kaavoitusprosessin eri vaiheisiin osallisten tulisi voida osallistua pienissä sekä merkittävässä kaavoissa. Kaavoitusprosessi jaoteltiin seuraavanlaisesti: 1) kaavan tarpeellisuuden määrittely, 2) perusselvitysten tekeminen, 3) kaavan tavoitteiden asettaminen 4) keskustelu eri kaavavaihtoehdoista 5) kaavan vaikutusten arviointi 6) kaavavaihtoehtojen vertailu ja valinta 7) kaavaluonnosten käsittely sekä 8) kaavaehdotusten käsittely.

Kaikki kyselyyn vastanneet suunnittelijat olivat sitä mieltä, että merkittävässä kaavoissa osallisten tulisi voida kertoa näkemyksensä asettaessa kaavan tavoitteita sekä keskusteltaessa eri kaavavaihtoehdoista. Osa suunnittelijoista (67 %) piti osallistumista kaavan vaikutusten arviointiin myös tärkeänä. Pienten kaavojen osalta eniten kannatusta sai keskustelu eri kaavavaihtoehdoista (89%). Noin puolet vastaajista kannatti osallisten näkemysten tuomista mukaan myös kaavan tavoitteiden asettamiseen ja kaavan vaikutusten arviointiin.

Sekä pienissä että merkittävässä kaavoissa kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittely katsottiin tapahtuvan parhaiten suunnittelijoiden tai luottamushenkilöiden toimesta. Myös perusselvitysten tekeminen katsottiin suunnittelijan tehtäväksi. Kaavaluonnosten vertailun ja valinnan sekä kaavaluonnosten käsittelyn osalta mielipiteet jakautuivat kahtia. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että näihin vaiheisiin ei tarvita osallisten näkemyksiä. Samoin kaavaehdotusten käsittely yhdessä osallisten kanssa ei juurikaan saanut kannatusta.

Vaikuttamisen kohteet kaavoitusprosessissa

Osallisten mahdollisuuksia vaikuttaa pienissä ja merkittävässä kaavoissa erilaisiin asioihin arvioitiin kaavoittajien keskuudessa seuraavaan tapaan. Merkittävässä kaavoissa asuin- ja elinympäristön turvallisuus, kevyen- ja joukkoliikenteen asiat, julkiset palvelut ja osallistumisjärjestelyt nousivat selkeimmin (100% vastaajista) sellaisiksi asioiksi, joihin suunnittelijat katsovat osallisten voivan vaikuttaa. Myös virkistys- ja viheralueet, asuin- ja elinympäristön viihtyisyys ja terveellisyys, luonnonympäristö, rakennetun ympäristön suojelu ja rakennettu maisema sekä autopaikoitus saivat suunnittelijoilta kannatusta (88%). Vähiten kannatusta merkittävien kaavojen osalta saivat kunnallistekniikkaan ja oman tontin rakentamiseen ja käyttöön vaikuttaminen.

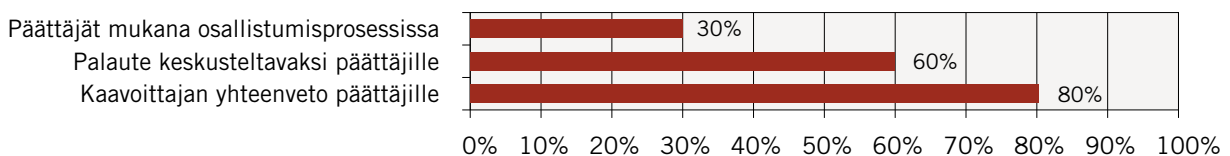
Pienissä kaavoissa osalliset voisivat ensisijaisesti vaikuttaa asuin- ja elinympäristön turvallisuuteen sekä oman tontin rakentamiseen ja käyttöön liittyviin asioihin. Seuraavaksi eniten kannatusta saivat asuinympäristön viihtyisyys- ja terveellisyys, kevyen – ja joukkoliikenteen asiat sekä osallistumisjärjestelyt (88%). Vähiten kannatusta saivat asuntotuotantoon, kunnallistekniikkaan ja asuntotuotantoon vaikuttaminen.

Erään näkemyksen mukaan aihepiirejä ei tulisi rajata pois, vaan paikalliselta tasolta tehdyt kommentit ja havainnot ovat aina tervetulleita. Lisäksi esitettiin, että osallisten tulisi voida vaikuttaa nykyistä enemmän asuntotuotannon laatuun, asuntotyyppeihin ja asuntojakaumaan. Muutaman näkemyksen mukaan myös kaavoittajan vaikutusmahdollisuuksia pidettiin rajallisina. ”Kaikkeen voi yrittää vaikuttaa, mutta kaikkeen ei voi vaikuttaa.”

Osallisten mielipiteiden välittäminen päätöksentekijöille

Pääsääntöisesti parhaana menettelytapana osallisten mielipiteiden välittämisessä luottamushenkilöille pidettiin kaavoittajan tekemää yhteenvetoa. Yli puolet vastaajista kannatti palautteen viemistä luottamushenkilöille keskusteltavaksi. Vähiten kannatusta sai päättäjien mukanaolo osallistumisprosessissa. Esitettiin myös näkemyksiä, että asiaa tulisi pohtia tapauskohtaisesti ja tarvittaessa kaikkien menettelytapojen tulisi olla käytössä. Päättäjien on hyvä saada tietoa palautteesta kaavoitusprosessin aikana ja mahdollisesti tarkistaa kaavoituksen tavoitteita. Yhden näkemyksen mukaan suunnittelija vetää näkemykset yhteen ja tekee esityksen tilaajapuolelle arvioitavaksi, josta asia etenee päätöksentekoon.

Mikä on mielestänne oikea menettelytapa asukkaiden mielipiteiden välittämiseksi päätöksentekijöille?

Osallistumisen järjestäminen tulevaisuudessa

Osallistumisen järjestämisestä esitettiin monenlaisia näkemyksiä. Nykyistä tietä pidettiin hyvänä, kunhan se vakiinnuttaa käytäntönsä. Osallisten mielipiteet tulisi saada mukaan valmisteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Osallistuminen tulisi harkita tapauskohtaisesti ja merkittävässä hankkeissa tarvittaessa antaa ulkopuolisen tahon järjestettäväksi. Isoista yleisötilaisuuksista voitaisiin luopua ja siirtyä avointen ovien käytäntöön. Esitettiin myös näkemys, jonka mukaan osallistuminen pitäisi pystyä hoitamaan pääsääntöisesti työaikana. Osallistumisen järjestäminen nähtiin muutamassa vastauksessa myös asennekysymyksenä. Ristiriitatilanteiden, erilaisten näkemysten ja arvojen sovittaminen edellyttää suunnittelijalta positiivista otetta ja hyvää palautumiskykyä.

Arvioitaessa tilaaja-tuottajamallin vaikutuksia osallistumisen järjestämiseen nousi selkeästi esiin tilaajan kytkeminen osallistumisprosessiin. Tilaaja määrittelee kaavoitustarpeen ja tavoitteet, ja tilaajalla on myös päätösvalta. Osallistuminen järjestäminen nähtiin tilaajan tehtävänä, joka käytännössä hoidetaan tuotannon puolella. Tilaajan tulisi mahdollisuuksien mukaan olla mukana esim. yleisötilaisuuksissa mm. perustelemassa kaavoituksen tarpeita. Osallisilta saadun tiedon välittäminen tilaajalle on keskeisessä asemassa. Joidenkin näkemysten mukaan osallistumisen järjestämisen laajuudesta joudutaan tilaaja-tuottajamallin myötä tinkimään ja järjestetään vain se mikä on kaikkein välttämättömintä.

Luottamushenkilöiden näkemyksiä osallistumisesta

Luottamushenkilöistä haastateltiin neljä ympäristölautakunnan jäsentä. Edustettuina olivat valtuuston kaksi suurinta ryhmää, SDP ja Kokoomus, sekä vihreät. Luottamushenkilöiltä kysyttiin heidän näkemyksiään omasta roolistaan kaavoituksessa, tiedon saannin riittävydestä sekä vuorovaikutteisen suunnittelun ongelmista luottamushenkilön näkökulmasta.

Luottamushenkilöiden rooli kaavoituksessa

Luottamushenkilöt kokivat, että päätöksenteon tulisi olla kiinteä osa kaavoitusprosessia. Omasta mielestään luottamushenkilöiden tulisi olla mukana perusselvitysten tekemistä ja kaavan vaikutusten arviointia lukuun ottamatta kaikissa kaavoitusprosessin vaiheissa (kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittelyssä, kaavan tavoitteiden asettamisessa, keskustelussa eri kaavavaihtoehtoista, kaavavaihtoehtojen vertailussa ja valinnassa sekä kaavaluonnoksen ja kaavaehdotuksen käsittelyssä).

Luottamushenkilöiden mielestä myös osallisten tulisi osallistua koko kaavoitusprosessiin perusselvitysten tekemistä ja joissakin tapauksissa kaavan vaikutusten arviointia lukuun ottamatta. Kaavan tavoitteiden asettamiseen voisivat osallistua ainakin maanomistajat ja osallisryhmät. Joidenkin luottamushenkilöiden mielestä kuntalaisten kanssa tulisi käydä periaatteellisella tasolla keskustelua esim. kaavoitusohjelman laatimisen yhteydessä siitä, missä ja miten kuntalaiset haluaisivat asua.

Jos osallisten mielipiteet poikkeavat merkittävästi suunnittelijan esityksestä on luottamushenkilöiden tehtävänä pohtia kumman kannalle päätöksenteossa kallistutaan. Osalliset ottavat entistä useammin henkilökohtaisesti yhteyttä luottamushenkilöihin. Henkilökohtaisten yhteydenottojen seurauksena luottamushenkilöt yleensä paneutuvat asiaan ja osallisten mielipiteisiin perusteellisemmin kuin tavallisesti. Yhteydenotto ei siis välttämättä takaa osallisen mielipiteen läpimenoa päätöksenteossa sellaisenaan. Luottamushenkilöiden arvion mukaan eniten henkilökohtaisia yhteydenottoja saavat puheenjohtajisto, yhteydenottojen määrä vaihtelee myös puoluekannan mukaan.

Luottamushenkilöt kokivat osallistumisen kaavoitusta koskeviin yleisötilaisuuksiin tärkeänä mutta tilaisuuksiin osallistuminen nykyistä useammin ei ole ajankäytöllisesti mahdollista. Luottamushenkilöt kokivat yleisötilaisuuksissa hankalina tilanteet, joissa heiltä vaaditaan valmiita kannanottoja vaikka hekin ovat osallisten tavoin vasta tutustumassa käsiteltävään asiaan. Luottamushenkilöiden mielestä lupauksia ja jyrkkiä kannanottoja kannattaa tilaisuuksissa välttää. Luottamushenkilöiden arvion mukaan riviedustajat voivat osallistua tilaisuuksiin halutessaan anonyyminä mutta puheenjohtajistolle ja enemmän julkisuudessa esiintyneille luottamushenkilöille tämä ei ole mahdollista. Yleisötilaisuuksissa luottamushenkilöitä häiritsi niissä usein näkyvä vastakkainasettelu – kuntalaiset vastaan suunnittelija. Yleisötilaisuuksissa on usein äänessä vain muutama henkilö eikä yhteistä keskustelua synny.

Luottamushenkilöiden mielestä eniten valtaa kaavoitusprosessissa on virkamiehillä, suurimmilla poliittisilla ryhmillä ja kaupunginhallituksen suunnittelujaostolla. Lautakuntatasolla luottamusmiesten vaikutusvalta rajoittuu kaavan yksityiskohtiin. Osa luottamushenkilöistä haluaisi lisää valtaa, toiset taas olivat tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen koska lisääntyvä valta tuo mukanaan myös lisää vastuuta. Pienet poliittiset ryhmät voivat pyrkiä parantamaan omia vaikutusmahdollisuuksiin liittoutumalla muiden ryhmien kanssa.

Tiedon saanti

Luottamushenkilöt olivat pääosin tyytyväisiä kaavoitushankkeista saamaansa tietoon. Internetistä tietoa on hyvin saatavilla mutta tiedon hankinta on oman aktiivisuuden varassa. Isommista hankkeista tietoa tuodaan aktiivisesti luottamushenkilöille. Tiedon saanti on viime vuosina parantunut mutta sitä voisi edelleen kehittää. Luottamushenkilöille voisi esimerkiksi sähköpostitse lähettää tietoa uusista internetiin tulevista materiaaleista sekä osallisille järjestettävistä tilaisuuksista. Joidenkin mielestä kaikki kaavoitukseen liittyvät tilaisuudet pitäisi tulla lautakunnan listoille.

Osa luottamushenkilöistä oli sitä mieltä, että suunnittelijan intressit saattavat vaikuttaa siihen mil-laista tietoa kaavoitushankkeesta luottamushenkilöille annetaan. Tietoa kyllä saa, jos osaa kysyä oikein mutta toisinaan suunnittelija voi pyrkiä ohjailemaan päätöksentekoa antamalla tietoa valikoidusti.

Luottamushenkilöt saavat tietoa osallisten näkemyksistä kokousten referointien, kaavaselostuksessa olevan yhteenvedon ja osallisten henkilökohtaisten yhteydenottojen kautta. Luottamushenkilöt olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä osallisten mielipiteistä saamaansa tietoon. Luottamushenkilöt kokevat osallisten henkilökohtaiset yhteydenotot velvoittavimpana kuin suunnittelijoiden yhteenvedot osallisten mielipiteistä. Luottamushenkilöiden tulee seurattua tarkemmin niitä hankkeita, joista tulee henkilökohtaisia yhteydenottoja. Jos osallisten esittämään näkökulmaan ei löydy perusteluja kaavoittajan aineistoista, asia voidaan jättää pöydälle lisäselvitystä varten.

Vuorovaikutteisen suunnittelun ongelmia

Luottamushenkilöt toimivat tehtävässään pääsääntöisesti kokopäiväisen työnsä ohessa. Tästä johtuen luottamushenkilöillä ei ole mahdollisuutta osallistua suunnitteluprosessiin niin kiinteästi kun he kokisivat tarpeelliseksi. Käytännössä osallistuminen esimerkiksi osallisille järjestettäviin tilaisuuksiin on melko vähäistä.

Uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaan osallisia pitää kaavoitusprosessissa kuunnella, mutta kuullaanko osallisten mielipiteitä aidosti. Luottamuksen syntyminen vaarantuu jos osalliset suhtautuvat kaavoitushankkeeseen negatiivisesti ja hankkeessa on hyvin vähän asioita, joihin osalliset todellisuudessa voivat vaikuttaa. Kuntalaisia ja yhdistyksiä pitäisi entistä enemmän ottaa mukaan kaavan tavoitteiden määrittelyyn. Ylipäätään kuntalaisten ja suunnittelijoiden välistä vastakkainasettelua pitäisi pyrkiä vähentämään.

Yhteisen kielen löytäminen suunnittelijan, luottamushenkilöiden ja osallisten kesken saattaa joskus olla ongelmallista. Luottamushenkilöidenkin on toisinaan vaikea ymmärtää kaavoitukseen liittyvää käsitteistöä. Vuorovaikutteisen suunnittelun ongelmana nähtiin myös osallistumisen kaavoitusprosessia hidastava vaikutus. Suunnittelijan arvostuksesta riippuu, miten paljon osallistumiseen sen hidastavasta vaikutuksesta huolimatta halutaan panostaa.

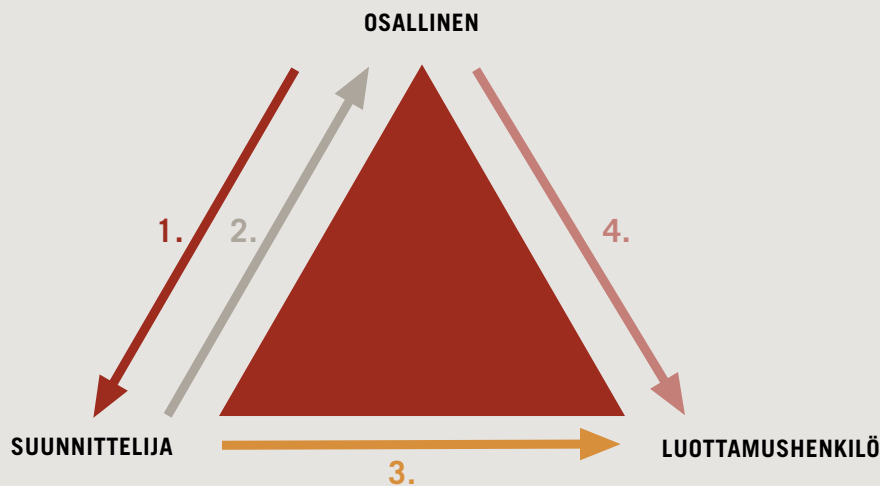
3. YHTEENVETO

Tässä luvussa käsitellään osallisten, suunnittelijoiden ja luottamushenkilöiden kyselyissä ja haastatteluissa esiin nousseita, arvioinnin kannalta keskeisiä teemoja pääkriteereittäin (kaavoitusprosessi, osallistuminen, vuorovaikutus, vaikuttavuus). Esiin nousseista teemoista johdettiin toimenpide-ehdotuksia, jotka esitellään luvussa neljä.

Kaavoitusprosessi

Lehti-ilmoitus ja henkilökohtainen kirje ovat tehokkaita tapoja tiedottaa osallisille kaavoitushankkeen osallistumismahdollisuuksista. Kaavoitushankkeen asiakirjoista kaavakartta tunnetaan osallisten keskuudessa selkeästi parhaiten. Kaavoituskatsauksen taas muisti nähneensä vain alle neljännes vastaajista vaikka se jaetaan Tampereella jokaiseen talouteen.

Osalliset pitivät pääsääntöisesti kaavoitushankkeesta saamaansa tietoa riittävänä. Lisätietoja kättiin lähinnä asioista, joihin kaavoituksella voidaan vaikuttaa vain välillisesti esimerkiksi rakentamisen aikataulusta ja palvelujen sijoittumisesta alueelle. Osallisten saattaa olla vaikea hahmottaa mihin asioihin kaavoituksella voidaan vaikuttaa ja mitkä asiat kuuluvat esimerkiksi yksityisten tai julkisten palveluntarjoajien tai rakennuttajien vastuulle. Alueen rakentuminen on osallisten näkökulmasta kokonaisuus, joka alkaa kaavoituksesta ja jonka tuloksena rakentuu valmis alue asuntoineen ja palveluineen.

1. Tietoa asuinalueesta ja toiveita alueen kehittämisestä
2. Tietoa kaavoitushankkeesta
3. Tietoa kaavoitushankkeesta ja osallisten mielipiteistä
4. Tietoa asuinalueesta ja toiveita alueen kehittämisestä, jos oma asia ei etene suunnitteluprosessissa

Suunnittelijoiden näkökulmasta asukkaiden paikallistuntemus on osallistumisprosessin parasta antia, jonka kautta ainakin osa suunnittelijoista koki saavansa uusia näkökulmia ja ideoita suunnitteluprosessiin. Luottamushenkilöt kokivat saavansa suunnittelijoilta riittävästi tietoa sekä kaavoitushankkeista että osallisten mielipiteistä, omaa aktiivisuutta pidettiin kuitenkin tiedonsaannissa tärkeänä. Osa luottamushenkilöistä arveli, että suunnittelijoiden omat intressit saattavat ohjata tiedonvälitystä. Osalliset ovat yhteydessä luottamushenkilöihin yleensä vain silloin kun heidän ajamansa asiat eivät etene suunnitteluprosessissa toivotulla tavalla.

Pääsääntöisesti osalliset halusivat vaikuttaa asioihin hyvin yleisellä tasolla ja usein myös samanaikaisesti moneen eri asiaan, esim. alueen turvallisuuteen, terveellisyteen ja viihtyisyyteen. Osallisyhmittäisiä kiinnosti myös eri toimintojen sijoittuminen ja niiden väliset yhteydet sekä rajatut aihepiirit kuten luonnonsuojeluun sekä tie- ja katuverkkoon liittyvät asiat. Voidaankin ajatella, että osallisyhmittäessä asioihin paneudutaan syvemmin ja asioiden väliset yhteydet ymmärretään paremmin. Samalla on myös helpompi hyväksyä se, että ”kaikkea hyvää kaikille” on vaikea tavoite saavuttaa ja kompromissit ovat osa kaavoitusprosessia.

Tiettyyn kaavoitushankkeen vaiheeseen osallistuminen ei ollut osallisille tietoinen ratkaisu. Osallistumista sääteli lähinnä sisäinen (esim. sopiva ajankohta) tai ulkoinen (esim. järjestetty asukastilaisuus) mahdollisuus. Kaavoitusprosessin vaiheiden sisältöjen hahmottaminen vaatii kaavoitusprosessin tuntemista eikä vaiheiden sisältö ollut osallisille itsestään selvää. Myös suunnittelijoiden ja luottamushenkilöiden mielestä kyselyssä käytetyt prosessien vaiheet olivat tulkinnanvaraisia eikä ollut selvää mihin vaiheeseen esimerkiksi asukkaiden tarjoama alueen paikallistuntemus sijoittuu.

Osallistuminen

Miksi kaavoitushankkeeseen osallistutaan? Yleisimpiä osallistumismotiiveja olivat kiinnostus käynnissä olevaan kaavoitukseen ja siinä oleviin mahdollisiin epäkohtiin puuttuminen. Lisäksi haluttiin tuoda oma asiantuntemus kaavoittajien käyttöön. Alueella asuminen on yleisin syy osallistua juuri kyseessä olevaan kaavoitushankkeeseen. Osa vastaajista halusi osallistumisensa kautta varmistaa tiedonsaannin kaavoitushankkeesta.

Tarjottuihin osallistumistapoihin oltiin osallisten keskuudessa pääosin tyytyväisiä. Tarjottuja osallistumismuotoja piti riittävinä tai kohtalaisen riittävinä lähes 90 prosenttia vastanneista. Osallisyhmittäiset suhtautuivat osallistumistapojen riittävyteen muita kriittisemmin, lähes viidennes piti niitä riittämättöminä. Lähes 90 prosenttia vastaajista piti osallistumistapoja joko toimivina tai kohtalaisen toimivina. Osallistumistapojen toimivuutta ja riittävyttä saattaa olla vaikea arvioida erillään vaikuttavuuden arvioinnista. Osa vastaajista oli selkeästi tyytymättömiä menetelmien toimivuuteen ja riittävyteen, koska niillä ei ollut toivottua vaikutusta.

Suunnittelijoiden mielestä suunnitteluprosessiin on osallistumisen myötä tullut lisää avoimuutta, ja kriittinen keskustelu suunnittelusta ja päätöksenteosta on lisääntynyt. Ongelmina nähtiin tulevien asukkaiden, lasten ja vanhusten äänen puuttuminen lähes kokonaan maankäytön suunnittelusta

sekä lähtökohtaisesti kaupungin toimintaan negatiivisesti suhtautuvat osalliset. Osallisten kanssa yhteistyössä toteutettavana kaavoitusprosessin vaiheena saa eniten kannatusta keskustelu eri kaavavaihtoehtoista sekä pienissä että merkittävässä kaavoissa. Suunnittelijoiden mielestä merkittävässä kaavoissa myös tavoitteiden asettaminen voisi tapahtua yhteistyössä osallisten kanssa.

Haastatellut luottamushenkilöt kokivat, että päätöksenteko on kiinteä osa kaavoitusprosessia ja heidän tulisi osallistua mahdollisimman moneen kaavoitusprosessin vaiheeseen. Samoin myös osallisten tulisi olla mukana mahdollisimman monessa kaavoitusprosessin vaiheessa perusselvitysten ja kaavan arviointia lukuun ottamatta. Osallistumistaan yleisötilaisuuksiin luottamushenkilöt pitivät tärkeänä, mutta ajankäytöllisesti ongelmallisena. Sekä suunnittelijat että luottamushenkilöt kaipaivat periaatteellista keskustelua kaupunkisuunnittelun suuntaviivoista ja arvoista.

Vuorovaikutus

Kaavoitushankkeen osallisista n. 70 prosenttia ilmoitti olleensa vuorovaikutuksessa kaavoitusviranomaisen kanssa. Lähes puolet piti vuorovaikutusta hyvin tai erittäin hyvin toimivana. Osallisten tyytyväisyyttä lisäsi keskustelun avoimuus ja riittävä tiedonsaanti. Tyytymättömyyttä lisäsi palautteen puuttuminen ja kokemus siitä, että asiat oli päätetty jo ennen osallistumisen käynnistymistä.

Luottamushenkilöiden tai poliittisten ryhmien kanssa vuorovaikutuksessa koki olleensa alle 10 prosenttia osallisista. Kokemukset vuorovaikutuksesta luottamushenkilöiden kanssa vaihtelivat hyvältä erittäin huonoon.

Lähes puolet vastaajista koki, että kaavoitushankkeen aikana syntyi monen osallistujan välistä keskustelua, jonka tuloksena syntyi myös yhteisesti hyväksytyjä näkemyksiä. Vuorovaikutuksen syvyyden arviointi pitää suhteuttaa kaavan merkittävyyteen ja vaikutusten laajuuteen. Merkityksiltään vähäisissä hankkeissa kahdenvälinen vuorovaikutus on yleensä riittävää. Tällöin mahdollisuutta monen osallistujan väliseen vuorovaikutukseen ei edes synny.

Vuorovaikutteisen suunnittelun suurimpina ongelmina suunnittelijat näkivät osallisten keskenään ristiriitaiset tavoitteet sekä sen, ettei osallisten vaikutusvaltaa suunnitteluprosessissa ole täsmällisesti määriteltä. Luottamushenkilöt kokivat yhteisen kielen puuttumisen vaikeuttavan vuorovaikutusta osallisten, luottamushenkilöiden ja suunnittelijan välillä.

Vaikuttavuus

Yli 40 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että heidän osallistumisellaan ei juurikaan ollut vaikutusta kaavoitusprosessiin tai lopulliseen kaavaan. Viidennes osallisista koki, että osallistuminen oli vaikuttanut prosessin tai lopulliseen kaavaan vähintään kohtalaisesti. Reilu kolmannes osallisista ei osannut arvioida osallistumisensa vaikutusta. Vastauksia arvioitaessa on huomioitava, etteivät kaikki osalliset välttämättä pyrkineetkään osallistumisellaan ensisijaisesti vaikuttamaan kaavoitukseen, vaan osa halusi vain seurata suunnittelun etenemistä.

Kaksi kolmannelta suunnittelijoista on sitä mieltä, että yksittäisen kuntalaisen vaikutusvalta maankäytön suunnittelussa on vähäistä, kolmanneksen mielestä vaikutusvaltaa on jonkin verran. Asukasyhdistyksen kautta vaikutusmahdollisuuksien arvioidaan paranevan merkittävästi. Kolmannes suunnittelijoista arvioi asukasyhdistysten painoarvon merkittäväksi ja kahden kolmasosan mielestä painoarvoa on jonkin verran. Suunnittelijoiden mielestä yrityksillä ja elinkeinoelämällä sekä maanomistajilla on maankäytön suunnittelussa eniten vaikutusvaltaa. Suurin osa suunnittelijoista arvioi myös virkamiesjohdon, luottamushenkilöiden ja suunnittelijoiden vaikutusvallan merkittäväksi.

Luottamushenkilöiden (tässä tapauksessa lautakunnan jäsenten) mielestä eniten valtaa maankäytön suunnittelussa käyttävät virkamiesjohto, suuret poliittiset ryhmät sekä kaupunginhallituksen suunnittelujaosto.

Heikoista vaikutusmahdollisuuksista huolimatta osallisista reilut kaksi kolmannelta oli vähintään kohtalaisen tyytyväisiä lopulliseen kaavaan. Osallisryhmäläiset olivat jonkin verran tyytymättömpiä lopulliseen kaavaan kuin kaikki osalliset keskimäärin.

Vain hyvin pienelle osalle vastaajista syntyi kaavoitushankkeen kuluessa vahva osallisuuden tunne. Lähes puolet osallisista kuvaili osallisuuden tunnetta kohtalaiseksi ja toisen puolen mielestä osallisuuden tunne oli heikko tai sitä ei syntynyt lainkaan. Osallisryhmäläisistäkin vain viidennes koki osallisuuden tunteen vahvaksi, neljänneksen mielestä osallisuuden tunne jäi heikoksi tai sitä ei syntynyt lainkaan. Reilun kolmanneksen mielestä kaavoitushankkeeseen osallistuminen lisäsi paikallista yhteishenkeä. Paikallisen yhteishengen arviointia pidettiin vaikeana, suurin osa vastaajista ei osannut arvioida osallistumisen vaikutusta paikalliseen yhteishenkeen lainkaan.

Kooste arvioinnin tuloksista suhteessa esitettyihin arviointikysymyksiin.

Pääkriteerit	Arviointikysymykset	Tulokset
Kaavoitusprosessi	<ul style="list-style-type: none"> • Miten kaavoituksesta tiedotettiin ja oliko se riittävää? • Mihin vaiheisiin osallistujat osallistuivat? • Mihin sisältöihin osallistujat halusivat vaikuttaa? • Millaiset ja miten organisoidut ”panokset” sujuvoittivat hyvää lopputulosta? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaavoituksesta tiedottamista pidettiin riittävänä. • Tiettyyn kaavoituksen vaiheeseen osallistuminen ei ollut tietoinen valinta. • Osalliset halusivat vaikuttaa asuinalueen turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. • Osallisten ottaminen mukaan suunnittelun alkuvaiheessa.
Osallistuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia osallistumis- ja ongelmanratkaisukeinoja käytettiin? • Mitkä osallistujaryhmät osallistuivat? • Millä tavoin osallistujat osallistuivat ja oliko osallistuminen riittävää ja toimivaa? 	<ul style="list-style-type: none"> • Yleisötilaisuus, kirjeet ja osallisyhymät. • Suurin osallisyhmä iältään 46–60 vuotiaita, toimihenkilöitä ja osallistuivat alueen asukkaina. • Tiedotus- ja yleisötilaisuus oli yleisin tapa osallistua. Osallistumistapoja pidettiin sekä riittävinä että toimivina
Vuorovaikutus	<ul style="list-style-type: none"> • Oliko eri osapuolten välinen vuorovaikutus riittävää ja toimivaa? 	<ul style="list-style-type: none"> • Suurin osa osallisista piti vuorovaikutusta eri osapuolten välillä joko hyvin tai erittäin hyvin toimivana.
Vaikuttavuus	<ul style="list-style-type: none"> • Miten osallistuminen vaikutti kaavoitusprosessiin, kaavan sisältöön ja mahd. sosiaaliseen pääomaan? • Osallistumisen lisäarvo ja tyytyväisyys prosessiin ja tuloksiin? 	<ul style="list-style-type: none"> • Osalliset arvioivat osallistumisen vaikuttavuuden sekä kaavoitusprosessiin että kaavan sisältöön vähäiseksi tai sitä ei ollut lainkaan. • Osallisista puolet oli kohtalaisen tyytyväisiä lopulliseen kaavaan.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

- Osallistumisen suhteuttaminen kaavan merkittävyyteen ja vaikutusten laajuuteen on tärkeää. Osallistumisprosessi tulisi suunnitella siten, että osallisille tarjotaan eritasoisia mahdollisuuksia osallistua
 - esimerkiksi verkko-osallistumisen roolin vahvistaminen palvelupisteen rinnalla tiedon välittäjänä niille, jotka haluavat ensisijaisesti seurata kaavoitushankkeen etenemistä (tiedon välityksen merkitys korostuu).
 - vuorovaikutteisten menetelmien kehittäminen niille, jotka osallistumisellaan haluavat ensisijaisesti vaikuttaa joko kaavoitusprosessiin tai kaavan sisältöön (vuorovaikutuksen ja vaikuttamismahdollisuuksien merkitys korostuu).

- Kuntalaisten tietämystä kaavoituksesta ja päätöksentekoprosessista pitäisi pyrkiä lisäämään. Kuntalaiset tarvitsevat enemmän tietoa siitä, mihin kaavoituksella voidaan vaikuttaa ja mikä on kaavoituksen suhde alueen rakentumiseen ja palveluihin.
 - periaatteellista keskustelua kaupunkisuunnittelun tavoitteista pitäisi käydä tilaajan (virkamiehet ja lautakunta) ja kuntalaisten välillä esimerkiksi kaavoitusohjelman laadinnan yhteydessä.
 - kaavoituskatsauksen tiedottavaa roolia tulisi vahvistaa.

- Osalliset tyytyväisiä tiedonsaantiin ja vuorovaikutukseen, mutta eivät osallistumisen vaikuttavuuteen.
 - Osallistuminen pitäisi ulottaa kaavoitusprosessin loppuvaiheisiin saakka. Osalliset tarvitsevat palautetta oman osallistumisensa vaikutuksista lopulliseen kaavaan, esim. osallisille voidaan järjestää esittelytilaisuus ehdotusvaiheessa tai kaavan vahvistumisen jälkeen.

- Kaavoitushankkeen dokumentoinnin yhtenäistäminen
 - osallistumisprosessin yhtenäinen kuvaus kaavaselostukseen (mm. osallistumismenetelmät ja tilaisuuksien ajankohdat, mielipiteiden ja muistutusten lukumäärät ym.)
 - osallisten mielipiteiden dokumentointi (mm. yleisötilaisuuksien kommentit, henkilökohtaiset yhteydenotot, kokousten muistiot, sähköpostiviestit)
 - kaavoitushankkeista arkistoitavien asiakirjojen määrittely

Liitteet

KRITEERIT	MÄÄRÄLLISET INDIKAATTORIT	LAADULLISET INDIKAATTORIT	KÄYTETTÄVÄT TIEDON- KERUUMENETELMÄT
KAAVOITUSPROSESSI			
Liite 1. Käytetyt kriteerit, indikaattorit ja tiedonkeruumenetelmät Kaavoitusprosesseja koskevat tietolähteet	Käytetyt tietolähteet ja tunnetut asiakirjat, % -jakauma. Tietolähteiden koettu riittävyys asteikolla riittävä – ei riittävä , % -jakauma	laadulliset perustelut tietolähteiden koetulle riittävyydelle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 8,9,10,11)
Osallistumisen sisältö	Osallistumisen kohdistuminen eri sisältökysymyksiin, %-jakauma	laadulliset perustelut osallistumisen kohdentumiselle eri sisältökysymyksiin	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 12,13)
Osallistumisen ajoittuminen	Osallistumisen ajoittuminen kaavoituksen eri vaiheisiin, % -jakauma	laadulliset perustelut osallistumisen ajoittumiselle eri kaavavaiheisiin	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 14,15)
Osallistumisen suhde kaavan luonteeseen (ei käytetty)	Osallistumisen kohdentuminen eriluonteisiin kaavoihin jaolla merkittävä, kohtalaisen merkittävä, vähäinen, %-jakauma)	laadulliset perustelut osallistumisen kohdentumiselle eri luonteisiin kaavoihin ja kaavamuu- toihin	Lomakekysely Tapaustutkimukset
OSALLISTUMINEN			
Osallistujat (käytetty osittain)	Osallistuvien henkilöiden ja ryhmien lukumäärä		Tapaustutkimukset (dokumentit)
Osallistumattomat (ei käytetty)	Osallistumattomien ryhmien lukumäärä		Asukasbarometri
Osallistumismotiivit	Eri motiivien % -jakauma	laadulliset perustelut osallistumiselle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 16)
Osallistumattomuuden syyt (ei käytetty)	Eri syiden %- jakauma	laadulliset perustelut osallistumattomuudelle	Asukasbarometri Tapaustutkimukset
Osallistamaminen/ osallistamiskeinot, niiden riittävyys ja toimivuus	Käytetyt osallistamiskeinot, lkm ja %-jakauma. Osallistamiskeinojen riittävyys asteikolla: riittävät – puutteelliset, %-jakauma. Koettu toimivuus asteikolla: toimivat – eivät toimi, %-jakauma	laadulliset perustelut osallistamistapojen koetulle riittävyydelle ja toimivuudelle	Tapaustutkimus (suunnittelijoiden haastattelut) Sähköpostikysely kaikille suunnittelijoille
Osallistumistavat, niiden riittävyys ja toimivuus	Käytetyt osallistumistavat, lkm. ja %-jakauma. Osallistumistapojen riittävyys asteikolla: riittävät – puutteelliset, %-jakauma. Koettu toimivuus asteikolla: toimivat – eivät toimi, %-jakauma	laadulliset perustelut osallistumistapojen koetulle riittävyydelle ja toimivuudelle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 17, 18, 19, 20, 21)

VUOROVAIKUTUS			
Vuorovaikutus osapuolten välillä	Osapuolet, jotka ovat olleet vuorovaikutuksessa prosessin aikana, lkm ja %-jakauma		Tapaustutkimukset (lomakekysely: 22, päättäjien haastattelut, suunnittelijoiden haastattelut)
Otettujen kontaktien määrä (käytetty osittain)	Kaavoittajien pyytämät ja saamat lausunnot, kirjalliset mielipiteet, muistutukset ja kaavoittajan antamat vastaukset, lkm	kirjallisten mielipiteiden, muistutusten ja lausuntojen sekä vastausten laadulliset perustelut	Tapaustutkimukset (dokumentit)
Vuorovaikutuksen toimivuus	Koettu toimivuus asteikolla: toimii hyvin – ei toimi, %-jakauma	laadulliset perustelut koetulle toimivuudelle/toimimattomuudelle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 22,23, päättäjien haastattelut, suunnittelijoiden haastattelut)
Vuorovaikutuksen syvyys	Koettu syvyys kolmiportaalla: 1-suuntainen, 2-suuntainen / monitahoinen, %-jakauma	laadulliset perustelut koetulle vuorovaikutuksen syvyydelle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 24, 25, päättäjien haastattelut, suunnittelijoiden haastattelut)
VAIKUTTAVUUS			
Osallistumisen vaikutus kaavoitusprosesseihin	Koettu vaikutus kaavoituksen kestoon asteikolla: hidastaa – nopeuttaa, koettu vaikutus resursseihin asteikolla: vie resurssija muulta suunnittelulta – lisää resurssija, koettu lisäarvo suunnittelulle asteikolla: huomattava – ei lainkaan, %-jakauma	laadulliset perustelut koetulle vaikutukselle ja lisäarvolle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 26,28, suunnittelijoiden haastattelut) Sähköpostikysely kaikille suunnittelijoille
Osallistumisen vaikutus suunnitelmien sisältöön	Koettu vaikutus asteikolla: suuri vaikutus – ei lainkaan vaikutusta	laadulliset perustelut koetulle vaikutukselle ja vaikutuksen kohdentumiselle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 27,28, suunnittelijoiden haastattelut) Sähköpostikysely kaikille suunnittelijoille
Osallistumisen vaikutus kaavojen hyväksyttävyyteen	Muistutusten ja valitusten lukumäärä, kaavan valtuustokäsittely asteikolla: yksimielinen – ristiriitainen	muistutusten ja valitusten laadulliset perustelut sekä koettu lopputulos	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 29,30, dokumentit, päättäjien haastattelut)
Osallistumisen vaikutus yksilöön	Koettu vaikutus osallisuuden tunteeseen asteikolla: osallisuuden tunne syntynyt – ei tunnetta osallisuudesta, %-jakauma	laadulliset perustelut koetulle vaikutukselle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 31,32)
Osallistumisen vaikutus paikalliseen yhteisölliseen kulttuuriin (sosiaaliseen pääomaan)	Koettu vaikutus paikalliseen yhteishenkeen, %-jakauma	laadulliset perustelut koetulle vaikutukselle	Tapaustutkimukset (lomakekysely: 33,34)

KYSELY OSALLISTUMISESTA KAAVOITUKSEEN

Vastausohjeet:

Lukekaa lomake ensin läpi, jotta saatte kokonaiskuvan kysymyksistä. Aloittakaa sitten kohdasta yksi ja täyttäkää lomake kysymysjärjestyksessä. Lomake täytetään merkitsemällä rasti (X) oikealla olevaan ruutusarakkeeseen valitsemanne vaihtoehdon kohdalle. Osassa kysymyksiä voitte merkitä vastauksenne useamman kohdan, näiden kysymysten yhteydessä asia on erikseen mainittu. Avoimien kysymysten kohdalla voitte käyttää tarvittaessa paperin kääntöpuolta

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli nainen mies
2. Ikä alle 25 25-45 46-60 yli 60

3. Oletteko vastaushetkellä?

- a. yrittäjä
- b. toimihenkilö
- c. työntekijä
- d. eläkeläinen
- e. opiskelija
- f. en ole työelämässä

4. Missä roolissa osallistuite kaavoitushankkeeseen? (Voitte merkitä useamman kohdan)

- a. alueen asukkaana
- b. alueen maanomistajana
- c. yhdistyksen/järjestön edustajana
- d. alueella työssäkäyvä (yksityinen sektori)
- e. alueella työssäkäyvä (julkinen sektori)
- f. kunnan luottamushenkilönä
- g. muussa asemassa tai roolissa, missä?

Vastatkaa kysymyksiin 5-7 **vain jos osallistuite kaavoitukseen alueen asukkaana**

5. Miten pitkään olette asuneet alueella? _____ v _____ kk

6. Asun

kerrostalossa

rivitalossa

pari- tai omakotitalossa

muussa, missä? _____

7. Asunnon hallintaperuste

omistus

vuokra

asumisoikeus/osaomistus

muu, mikä? _____

KAAVOITUSPROSESSI**8. Mitkä seuraavista kaavoitushankkeeseen liittyvistä asiakirjoista muistatte nähneenne?**

(Voitte merkitä useamman kohdan)

- a. kaavoituskatsaus (koko kaupungin kaavoitusta koskeva)
- b. ilmoitus kaavan vireille tulosta (esim. kuulutus lehdessä tai kirje)
- c. osallistumis- ja arviointisuunnitelma
- d. kaavakartta
- e. havainnekuva
- f. kaavaselostus

9. Mistä saitte tietoa mahdollisuudestanne osallistua kaavoitushankkeeseen?

(Voitte merkitä useamman kohdan)

- a. kuulin asiasta naapureiltani, tuttaviltani tai perheenjäseniltäni
 - b. luottamustehtävieni kautta
 - c. yhdistyksen/järjestön kautta, johon kuulun
 - d. yhdistyksen/järjestön kautta, johon en itse kuulu
 - e. yritykseni toimintaan liittyvien yhteyksieni kautta
 - f. kaavoitusviranomaisten laatimasta lehti-ilmoituksesta
 - g. muusta lehtikirjoituksesta
 - h. paikallisradiosta
 - i. internetistä
 - j. kaavoitusviranomaisen lähettämästä kirjeestä
 - k. kaavoitusviranomaisen lähettämästä kirjeestä, jonka mukana oli kaavoitusta koskeva osallistumis- ja arviointisuunnitelma
 - l. kunnan kaavoituskatsauksesta
 - m. kunnan viralliselta ilmoitustaululta
 - n. Frenckellin palvelupisteestä
 - o. muualta, mistä?
-

10. Koitteko saavanne riittävästi tietoa voidaksenne osallistua kaavoitukseen?

- a. kyllä
- b. ei
- c. en osaa sanoa

11. Jos ette saaneet riittävästi tietoa niin minkälaista tietoa olisitte toivoneet lisää? Minkälaisia puutteita tiedonsaannissa koitte?

12. Millaisiin asioihin halusitte kaavoituksessa vaikuttaa? (Voitte merkitä useamman kohdan)

- a. virkistys- ja viheralueisiin (esim. virkistys- ja viheralueiden määrä ja läheisyys)
- b. asuin- ja elinympäristön viihtyisyyteen (esim. kaunis ja rauhallinen ympäristö)
- c. asuin- ja elinympäristön turvallisuuteen (esim. turvalliset kevyen liikenteen reitit)
- d. asuin- ja elinympäristön terveellisyyteen (esim. melu, ilmansaasteet ym.)
- e. luonnonympäristöön (esim. metsienhoito tai luonnonsuojelu)
- f. rakennetun ympäristön suojeluun ja rakennettuun maisemaan
- g. kevyen- ja joukkoliikenteen asioihin
- h. tie- ja katuverkkoasioihin
- i. autopaikoitukseen
- j. kunnallistekniikkaan
- k. kaupallisiin palveluihin (ruokakaupat, erikoisliikkeet, pankit jne.)
- l. elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin ja/tai kehittymiseen
- m. julkisiin palveluihin (koulut, päiväkodit, kirjastot jne.)
- n. oman tontin rakentamiseen tai käyttöön
- o. eri toimintojen sijoittamiseen ja toimintojen välisiin yhteyksiin (yhd.kuntarakenteeseen)
- p. muiden tonttien rakentamiseen ja käyttöön (rakentamisoikeuksiin)
- q. asuntotuotantoon
- r. rakentamistapaan (rakennusten tai muun fyysisen ympäristön ulkomuotoon)
- s. kaavoituksen pohjana oleviin selvityksiin
- t. kaavan vaikutusten arviointiin
- u. osallistumisjärjestelyihin (mm. osallistumismahdollisuuksiin)
- v. muihin asioihin, mihin?

13. Miksi halusitte vaikuttaa juuri näihin asioihin?

14. Mihin kaavoituksen eri vaiheisiin osallistuitte? (Voitte merkitä useamman kohdan)

- a. kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittelyyn
- b. perusselvitysten tekemiseen

- c. kaavan tavoitteiden asettamiseen
- d. keskusteluun eri kaavavaihtoehdoista
- e. kaavan vaikutusten arviointiin
- f. kaavavaihtoehtojen vertailuun ja valintaan
- g. kaavaluonnoksen käsittelyyn
- h. kaavaehdotuksen käsittelyyn

15. Miksi halusitte osallistua juuri näihin vaiheisiin ?

OSALLISTUMINEN

16. Miksi halusitte osallistua juuri kyseiseen kaavoitushankkeeseen?

17. Miten osallistuitte kaavoitushankkeeseen? (Voitte merkitä useamman kohdan)

- a. osallistumalla tiedotus- tai yleisötilaisuuteen
- b. tutustumalla kaavan esittelymateriaaliin sen ollessa nähtävillä
- c. antamalla suullisesti palautetta kaavoitusviranomaisille
- d. antamalla kirjallisesti palautetta kaavoitusviranomaisille
- e. antamalla internet -palautetta kaavoitusviranomaisille
- f. vastaamalla kyselyyn
- g. kirjoittamalla paikallislehteen
- h. esittämällä mielipiteeni muussa mediassa kuin lehdessä (esim. paikallisradiossa)
- i. osallistumalla osallisryhmän toimintaan
- j. osallistumalla aluefoorumin, työpajan tms. toimintaan
- k. muulla tavalla, miten?

18. Koitteko, että teille tarjotut osallistumistavat olivat

- a. riittäviä
- b. kohtalaisen riittäviä
- c. puutteellisia
- d. en osaa sanoa

19. Jos tarjotut osallistumistavat eivät olleet riittäviä, minkälaisia osallistumistapoja olisitte toivoneet lisää?

20. Koitteko, että teille tarjotut osallistumistavat toimivat

- a. hyvin
- b. kohtalaisesti
- c. eivät toimineet
- d. en osaa sanoa

21. Jos tarjotut osallistumistavat eivät toimineet hyvin, millä tavalla osallistumistapoja mielestänne pitäisi kehittää?

VUOROVAIKUTUS**22. Keiden kanssa olitte vuorovaikutuksessa kaavoitushankkeen yhteydessä ja miten hyvin toimivaksi kuvaisitte vuorovaikutusta? (Voitte merkitä useamman kohdan)****Täyttöohje:**

Sarake 1: Merkitkää rasti niiden tahojen kohdalle, joiden kanssa olitte vuorovaikutuksessa.

Sarake 2: Arvioi vuorovaikutuksen toimivuutta asteikolla 1–6 (1=erittäin hyvää, 2=hyvää, 3=kohtalaista, 4=huonoa, 5=erittäin huonoa, 6= en osaa sanoa) niiden tahojen osalta, joiden kanssa olitte vuorovaikutuksessa.

	1	2
a. lähialueen asukkaiden		
b. alueen asukasyhdistyksen kanssa		
c. kansalaisjärjestöjen tai yhdistysten edustajien kanssa		
d. elinkeinoelämän järjestöjen tai -yhdistysten kanssa		
e. kaavoitusviranomaisten kanssa		
f. rakennuttajan suunnittelijan kanssa		
g. ulkopuolisten konsulttien kanssa		
h. muiden viranomaisten kuin kaavoitusviranomaisten kanssa		
i. luottamushenkilöiden kanssa		
j. poliittisten ryhmien kanssa		
k. joidenkin muiden tahojen kanssa, keiden?		

23. Mistä syystä vuoropuhelu eri tahojen kanssa oli erittäin hyvää, hyvää, kohtalaista, huonoa tai erittäin huonoa?

24. Miten kuvailisitte vuorovaikutusta kaavoitushankkeen eri osapuolten välillä?

- a. yhteydenpito on ollut pääosin kahdenkeskistä, monen osallistujan yhteistä keskustelua ei ole syntynyt
- b. on syntynyt monen osallistujan yhteistä keskustelua, mutta yhteistä näkemystä ei ole löydetty
- c. on syntynyt monen osallistujan yhteistä keskustelua ja on löydetty yhteisesti hyväksytyjä näkemyksiäkin
- d. en osaa kuvata vuorovaikutusta

25. Mistä syystä koitte, että vuorovaikutus oli kuvatenlaista?

VAIKUTTAVUUS**26. Vaikuttiko osallistumisenne kaavoitusprosessiin (esim. osallistuminen, vaikutusten arviointi)?**

- a. erittäin paljon
- b. paljon
- c. kohtalaisesti
- d. vähän
- e. ei lainkaan
- f. en osaa sanoa

27. Vaikuttiko osallistumisenne lopulliseen kaavaan?

- a. erittäin paljon
- b. paljon
- c. kohtalaisesti
- d. vähän
- e. ei lainkaan
- f. en osaa sanoa

28. Jos osallistumisenne vaikutti kaavoitusprosessiin tai lopulliseen kaavaan, niin miten tai millaisiin asioihin?

29. Olette tyytyväinen lopulliseen kaavaan?

- a. erittäin tyytyväinen
- b. tyytyväinen
- c. kohtalaisen tyytyväinen
- d. en erityisen tyytyväinen
- e. ei lainkaan tyytyväinen
- f. en osaa sanoa

30. Mistä syystä olitte/ ette olleet tyytyväinen lopulliseen kaavaan?

31. Kuinka vahva osallisuuden tunne teille syntyi osallistumisestanne kaavoitukseen?

- a. vahva
- b. kohtalainen
- c. heikko tai sellaista ei syntynyt lainkaan

32. Mitä kaavoitukseen osallistuminen antoi teille?

33. Lisäsikö osallistuminen kaavoitukseen paikallista yhteishenkeä?

- a. kyllä
- b. ei
- c. en osaa sanoa

34. Jos osallistuminen lisäsi paikallista yhteishenkeä niin millä tavalla? Jos osallistuminen ei lisännyt paikallista yhteishenkeä niin miksi ei lisännyt?

KAAVOITUKSEN OSALLISTUMISKÄYTÄNTÖJEN KEHITTÄMINEN

35. Millä tavalla kaavoituksen osallistumiskäytäntöjä tulisi kehittää? (esim. Millä tavalla jatkossa haluaisitte osallistua teitä kiinnostaviin kaavahankkeisiin? Millä tavalla toivoisitte saavanne tietoa vireillä olevista kaavahankkeista?)

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Mielipiteenne kyselylomakkeesta (esim. kysymysten ymmärrettävyys, ulkoasun selkeys)

Kysely kaavoittajille osallistumisen kehittämisestä

1. Millaisena näet suunnittelijan roolin uuden maankäyttö- ja rakennuslain aikana?
2. Millaisena näet osallistumis- ja arviointisuunnitelman merkityksen
 - a. tiedonvälityksen kannalta?
 - b. osallistumisen järjestämisen kannalta?
3. Millaisena näet kaavaselostuksen merkityksen
 - a. tiedon välittämisessä kaavaratkaisun perusteista ja vaikutuksista osallisille?
 - b. osallisten mielipiteiden välittämisessä luottamushenkilöille?
4. Mitä uutta arvioit osallistumisen tuoneen kaavan valmisteluprosessiin? Oletko suunnittelijana saanut jotain hyödyllistä tai uutta osallistumisen tuloksena?
5. Oletko muuttanut omia toimintatapoja vuorovaikutukseen liittyvien kokemusten perusteella?
6. Millaiseksi arvioit eri toimijoiden painoarvon ja vaikutusvallan maankäytön suunnittelussa? (vähän/ jonkin verran/ merkittävästi)
 - a. yksittäiset kuntalaiset
 - b. asukasyhdistykset
 - c. muut yhdistykset
 - d. maanomistajat
 - e. yritykset/elinkeinoelämä
 - f. kaavoittajat
 - g. virkamiesjohto
 - h. luottamushenkilöt
7. Ovatko eri toimijoiden painoarvot oikeassa suhteessa toisiinsa nähden?
8. Millaisia ongelmia näet vuorovaikutteisessa suunnittelussa ja miten näitä ongelmia tulisi ratkaista?
9. Miten kaavoitusprosessiin liittyvää tiedottamista pitäisi kehittää?
10. Pitäisikö mielestäsi osallistuminen järjestää eri tavoin pienissä ja merkittävässä kaavoissa?
11. Mitä kriteerejä kaavan tulisi täyttää ollakseen merkittävä?
12. Mihin kaavoitusprosessin vaiheisiin osallisten tulisi mielestäsi osallistua?
(pienissä/ merkittävässä kaavoissa)

- a. kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittelyyn
- b. perusselvitysten tekemiseen
- c. kaavan tavoitteiden asettamiseen
- d. keskusteluun eri kaavavaihtoehdoista
- e. kaavan vaikutusten arviointiin
- f. kaavavaihtoehtojen vertailuun ja valintaan
- g. kaavaluonnoksen käsittelyyn
- h. kaavaehdotuksen käsittelyyn

13. Millaisiin asioihin osalliset voisivat mielestäsi vaikuttaa? (pienissä/ merkittävässä kaavoissa)

- a. virkistys- ja viheralueisiin (esim. virkistys- ja viheralueiden määrä ja läheisyys)
- b. asuin- ja elinympäristön viihtyisyyteen (esim. kaunis ja rauhallinen ympäristö)
- c. asuin- ja elinympäristön turvallisuuteen (esim. turvalliset kevyen liikenteen reitit)
- d. asuin- ja elinympäristön terveellisyyteen (esim. melu, ilmansaasteet ym.)
- e. luonnonympäristöön (esim. metsienhoito tai luonnonsuojelu)
- f. rakennetun ympäristön suojeluun ja rakennettuun maisemaan
- g. kevyen- ja joukkoliikenteen asioihin
- h. tie- ja katuverkkoasioihin
- i. autopaikoitukseen
- j. kunnallistekniikkaan
- k. kaupallisiin palveluihin (ruokakaupat, erikoisliikkeet, pankit jne.)
- l. elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin ja/tai kehittymiseen
- m. julkisiin palveluihin (koulut, päiväkodit, kirjastot jne.)
- n. oman tontin rakentamiseen tai käyttöön
- o. eri toimintojen sijoittamiseen ja toimintojen välisiin yhteyksiin (yhd.kuntarakenteeseen)
- p. muiden tonttien rakentamiseen ja käyttöön (rakentamisoikeuksiin)
- q. asuntotuotantoon
- r. rakentamistapaan (fyysisen ympäristön ulkomuoto)
- s. kaavoituksen pohjana oleviin selvityksiin
- t. kaavan vaikutusten arviointiin
- u. osallistumisjärjestelyihin (mm. osallistumismahdollisuuksiin)

14. Mikä on mielestäsi oikea menettelytapa asukkaiden ja mielipiteiden välittämisessä päätöksentekijöille?

- a. Kaavoittaja vetää näkemykset yhteen ja tekee esityksen päätöksentekijöille.
- b. Osallistumisesta saatu palaute viedään keskusteltavaksi päätöksentekijöille, jotka evästävät kaavoittajaa.
- c. Osallistumisessa tulee alusta asti olla mukana valittuja luottamushenkilöitä, jotka ovat aktiivisesti mukana asukkaiden/kuntalaisten kohtaamisessa ja auttavat kaavoittajaa palautteen välittämisessä muille päätöksentekijöille.
- d. Jokin muu?

15. Miten osallistuminen pitäisi tulevaisuudessa järjestää, jotta se sujuisi suunnittelijoiden näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla?

16. Miten arvelet tilaaja-tuottaja -mallin vaikuttavan osallistumisen järjestämiseen?

Kysymykset luottamushenkilöille

1. Saatteko riittävästi tietoa meneillään olevista kaavoitushankkeista? Miten kaavoitusprosessiin liittyvää tiedottamista pitäisi kehittää?

2. Miten näet luottamushenkilön roolin kaavoitusprosessissa? (päättökseteko irrallaan vai osana prosessia)

3. Miten olette luottamushenkilönä kokeneet osallistumisen kaavan osallisille tarkoitettuihin tilaisuuksiin? Oletteko saaneet riittävästi tietoa mahdollisuudesta osallistua kaavoituksen asukas ym. tilaisuuksiin?

4. Missä eri kaavoituksen vaiheissa luottamushenkilöiden (1)/ osallisten (2) tulisi olla mukana?

1 2

- a. kaavan tarpeellisuuden ja tarkoituksen määrittelyyn
- b. perusselvitysten tekemiseen
- c. kaavan tavoitteiden asettamiseen
- d. keskusteluun eri kaavavaihtoehtoista
- e. kaavan vaikutusten arviointiin
- f. kaavavaihtoehtojen vertailuun ja valintaan
- g. kaavaluonnoksen käsittelyyn
- h. kaavaehdotuksen käsittelyyn

5. Oletteko saaneet riittävästi tietoa osallisten näkemyksistä kaavoitushankkeissa?

6. Miten tieto osallisten näkemyksistä on vaikuttanut oman näkemyksenne ja kantanne muodostumiseen?

7. Millaisia ongelmia näet vuorovaikutteisessa suunnittelussa ja miten näitä ongelmia tulisi ratkaista?

8. Kenellä on mielestäsi eniten vaikutusvaltaa kaavoitushankkeessa: virkamiehillä, poliittisilla päätöksentekijöillä, elinkeinoelämän edustajilla, kuntalaisilla? Oletteko tyytyväinen kaikkien osapuolien vaikutusmahdollisuuksiin, myös omiin vaikutusmahdollisuuksiin? Miten näiden osapuolten vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin parantaa?

Tampereen kaupunki

Outi Teittinen
Konsernihallinto/
Hallinto- ja henkilöstöryhmä
PL 487, 33101 Tampere
outi.teittinen@tampere.fi

Henna Blåfield
Yhdyskuntapalvelut/
Suunnittelupalvelut
PL 487, 33101 Tampere
henna.blåfield@tampere.fi